

NACRT

PRIJEDLOGA ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

I. USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavna osnova za donošenje ovoga Zakona sadržana je u odredbi članka 2. stavka 4. podstavka 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“ 85/2010 – pročišćeni tekst).

II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE TREBAJU UREDITI ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: ZZODS) donesen je 1997. („Narodne novine“, broj 111/97), a izmjene koje su uslijedile („Narodne novine“, broj 27/98, 128/99 i 79/02) kretale su se od ispravka pogrešaka u odnosu na izvorni tekst ZZODS, preciziranja pojedinih odredbi sukladno potrebama prakse do značajnih izmjena koje su izvršene 2002. u odnosu na Glavu VII. ZZODS koja normira postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama i osuđennicima. Naime, odredbe Glave VII. tada je bilo potrebno uskladiti sa odredbama Glave XXVIII. Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku koje propisuju postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama.

Sadašnja potreba za donošenjem novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama proizašla je prije svega iz potrebe njegovog usklađivanja sa međunarodnim dokumentima i to: Europskom konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine, UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, praksom Europskog suda za ljudska prava i drugim međunarodnim dokumentima. Nadalje, bilo je potrebno usklađivanje sa Zakonom o kaznenom postupku. Zbog brojnih izmjena koje su učinjene već u Glavi I. (Opće odredbe) i Glavi II. (Temeljna načela) važećeg ZZODS, a koje imaju za cilj jačanje prava i bolju zaštitu osoba s duševnim smetnjama i usklađene su s potrebama zakonodavstva i prakse, pristupilo se izradi novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, a ne izmjenama i dopunama važećeg Zakona.

Za potrebe izrade Nacrta prijedloga ZZODS, u cilju stjecanja uvida u podatke o broju hospitalizacija pribavljeni su podaci od Županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu te od Ministarstva zdravlja. Prema podacima sudova proizlazi da je u trogodišnjem razdoblju (2010.-2012.) bilo ukupno 1.003 predmeta prisilne hospitalizacije punoljetnih osoba, dok nije bilo predmeta prisilne hospitalizacije djece. Nadalje, prema podacima Ministarstva zdravlja na dan 20. svibnja 2013. u psihijatrijskim ustanovama i odjelima u Republici Hrvatskoj smješteno je 3.228 osoba dobrovoljno, 720 uz zamjenski pristanak (zakonskog zastupnika ili skrbnika) te 410 prema odluci suda.

Predlagatelj je u izradi prijedloga ZZODS osobitu pažnju posvetio potrebama iz prakse. To se, prije svega, odnosi na mogućnost psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi (Glava VII.), mogućnost davanja izjave za slučaj buduće nesposobnosti za davanje pristanka (obvezujuća izjava, Glava IX.), unaprjeđenje odredbi koje propisuju dobrovoljni smještaj. Posebna pažnja usmjerena je i unaprjeđenju teksta Zakona u smjeru pojačane zaštite djece s duševnim smetnjama.

U prijedlogu zakonskog teksta poboljšana je **Glava II. – Temeljna načela**. Novine se primarno odnose na usklađivanje sa međunarodnim obavezama koje je preuzela Republika Hrvatska i to člankom 12. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim

pravima (pravo na standard zdravlja), člancima 3. i 5. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (pravo na zaštitu od nečovječnog i degradirajućeg postupanja te pravo na slobodu), člancima 12. i 19. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (pravo na poslovnu sposobnost i pravo na život u zajednici), člankom 12. Konvencije o pravima djeteta (uvažavanje mišljenja djeteta). U dijelu koji se odnosi na postavljanje dijagnoze, temeljna načela ispunjavaju i generalnu mjeru u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Temeljna načela u potpunosti su usklađena i s Načelima zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja (UN, 1991.) i Preporukom Vijeća Europe br. Rec (10) 2004 koja se odnosi na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama.

Nadalje, dorađena je i proširena **Glava III.** kojom su propisana **prava osoba s duševnim smetnjama** za vrijeme kad su smještene u psihijatrijskoj ustanovi. U skladu sa recentnim izmjenama u izbornom zakonodavstvu te članak 29. a) UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom dodano je i korištenje aktivnog biračkog prava za vrijeme boravka u psihijatrijskoj ustanovi.

Poboljšana je i **Glava IV.** koja regulira **posebne medicinske postupke i biomedicinska istraživanja**, koji obuhvaćaju elektrokonvulzivno liječenje, psihokirurgiju i kastraciju. Psihokirurgija je i nadalje zabranjena, no predlaže se fleksibilizacija kastracije i to isključivo za zaštitu zdravlja transeksualnih osoba kako bi im se omogućila kirurška promjena spola. Uvjeti za određivanje elektrokonvulzivnog liječenja i provođenje biomedicinskih istraživanja su prošireni. Za posebne medicinske postupke propisane ovom Glavom nije moguć pristanak skrbnika u skladu sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Sukladno međunarodnim preporukama, isključena je mogućnost primjene posebnih medicinskih postupaka prema djeci.

Prijedlogom zakona poboljšana je i nomotehnički dorađena **Glava V.** kojom se regulira **zaštita tajnosti podataka i medicinska dokumentacija.**

S obzirom na navedenu potrebu usklađivanja ZZODS sa međunarodnim dokumentima te praksom Europskog suda za ljudska prava, nova koncepcija ZZODS uvodi, pored dobrovoljnog smještaja i prisilnog smještaja, kao novinu treću kategoriju - **smještaj bez pristanka.** Navedeno je u skladu sa presudama Europskog suda za ljudska prava u predmetima *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2004.), *Shtukaturov protiv Rusije* (2008.), *Stanev protiv Bugarske* (2012.) i *Sykora protiv Češke Republike* (2012.) i po uzoru na komparativna rješenja. Smještaj bez pristanka odnosi se na osobe s duševnim smetnjama za koje je pristanak dala osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik (zamjenski pristanak). Ovim rješenjem omogućeno je usklađivanje sa međunarodnim standardima, imajući u vidu i predmet koji se u ovom trenutku vodi protiv Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava (*Y protiv Hrvatske*).

U dijelu koji se odnosi na **prisilni smještaj** poboljšane su odredbe koje se tiču postupanja policijskih službenika, čime se ispunjava jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *V.D. protiv Hrvatske* (2011.). Važeći tekst zakona propisuje trajanje prijeme u trajanju do 72 sata; to je vrijeme u kojem nema sudske zaštite za primljenu osobu sve do odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju. Predloženim zakonskim tekstom, u skladu sa člankom 5. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, to se vrijeme smanjuje na trajanje do 48 sati kao dodatni oblik zaštite prava na slobodu osoba s duševnim smetnjama.

Predloženim zakonskim tekstom poboljšana je izričaj **procesnih odredaba**. Prije svega propisana je **specijalizacija sudaca** koji u županijskim sudovima odlučuju u postupcima prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu (članak 34.), a novina je i proširenje ovlasti županijskih sudova na način da nisu isključivo vezani mišljenjem vještaka psihijatra i da mogu utvrđivati sve činjenice i izvoditi dokaze od važnosti za donošenje sudske odluke neovisno o prijedlozima stranaka. Navedenim se ispunjava jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Kao novina propisana je i odredba prema kojoj osobe lišene poslovne sposobnosti ili djelomično lišene poslovne sposobnosti mogu u cilju zaštite svojih prava i interesa poduzimati radnje u postupku sukladno njihovoj sposobnosti shvaćanja značenja poduzetih radnji i pravnih posljedica, a što je u skladu s člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Nadalje, iako važeći zakon propisuje mogućnost prisustvovanja osobe s duševnim smetnjama raspravi koja se može održati u psihijatrijskoj ustanovi, praksa je pokazala da su rasprave održavane u prostoru suda i u pravilu u odsutnosti osobe s duševnim smetnjama o čijem smještaju se odlučivalo. Ovim Prijedlogom, poboljšane su odredbe koje se tiču sudjelovanja osoba s duševnim smetnjama u postupku na način da je obligatorno propisano prisustvovanje osobe s duševnim smetnjama raspravi koja se prema Prijedlogu mora održati u psihijatrijskoj ustanovi, a samo iznimno na sudu. Tako se osigurava pravo osobe s duševnim smetnjama da sudjeluje u postupku koji se na nju odnosi u skladu sa pravnim stajalištem Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Shtukaturov protiv Rusije* (2008.), a osiguranjem prisutnosti osobe s duševnim smetnjama na glavnoj raspravi ispunjava se i jedna od generalnih mjera u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Praksa je također pokazala manjkavosti u postupcima vještačenja, posebice u manjim sredinama gdje su vještaci u pravilu i zaposlenici psihijatrijskih ustanova i odlučivali su o prisilnom zadržavanju osobe. Prijedlogom zakona uvodi se mogućnost da sud može, a na prijedlog prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi zadržana osoba. Ovime su ujedno ispunjene obveze koje proizlaze iz članaka 5. i 6. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, koje se tiču prava na zaštitu od proizvoljnog odlučivanja po pitanju slobode kretanja te prava na kvalitetno vještačenje u sudskom postupku.

U odnosu na odredbe **Glave VII. (Neubrojive osobe u kaznenom postupku)** uvedena je kao novina **psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi**. Ovo liječenje određuje sud u kaznenom postupku kada su ispunjeni kriteriji za prisilni smještaj neubrojive osobe (postojanje teže duševne smetnje i vjerojatnost ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela) ali je za otklanjanje opasnosti od ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela dostatno liječenje neubrojive osobe na slobodi. Obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi bilo je propisano i u članku 59. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 53/91), a sada se ponovno uvodi zbog važnosti rehabilitacije i resocijalizacije osoba koje su ostvarile protupravnu radnju u neubrojivom stanju a za otklanjanje opasnosti dostatno je liječenje na slobodi kao i zbog tendencije deinstitucionalizacije ustanova a koje se provodi u cilju poboljšanja kvalitete usluga i kvalitete života osoba s duševnim smetnjama. Ovo liječenje određuje se prvi puta u trajanju od šest mjeseci s mogućnošću produljenja. Prijedlogom zakona razrađeno je i postupanje tijela (psihijatrijska ustanova i sud) u slučaju da se neubrojiva osoba ne podvrgne liječenju na slobodi (ne započne liječenje u roku) ili je došlo do pogoršanja/poboljšanja njezinog zdravstvenog stanja. U tim slučajevima sud će donijeti rješenje o određivanju prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu,

produljenju psihijatrijskog liječenja na slobodi ili rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi. Odredbe ove Glave propisuju i postupak određivanja, provođenja i produljenja prisilnog smještaja te otpust, a kao **novina uvedena je i mogućnost zamjene prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi** ali tek nakon proteka roka od šest mjeseci na koje je po prvi puta bio određen prisilni smještaj neubrojive osobe od strane suda u kaznenom postupku.

Glava VIII. kojom se uređuju **mjere prisile** također su poboljšane u predloženom zakonskom tekstu. U odnosu na važeći Zakon zamijenjena je formulacija „fizičke sile“ formulacijom „mjera prisile“, s obzirom da se takve mjere mogu provoditi i bez primjene fizičke sile. Novina je ograničenje primjene mjera prisile samo na opasnosti koje proizlaze iz ponašanja osoba s duševnim smetnjama kojima se ugrožava zdravlje ili život njih samih ili drugih osoba, dok je izostavljena mogućnost primjene tih mjera u slučaju oštećenja ili uništenja imovine. Propisano je načelo proporcionalnosti vezano uz vrijeme trajanja mjera prisile, a također se navodi i potreba za primjenom mjera de eskalacije (neprisilne mjere). Propisane novine u skladu su sa člankom 3. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama te pravnim stajalištima Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Bureš protiv Češke Republike* (2012.). U odnosu na važeći Zakon, prijedlogom je propisana obveza ministra nadležnog za zdravlje da posebnim propisom propiše mjere prisile i neprisilne mjere, što će dovesti do standardizacije primjene tih mjera u psihijatrijskim ustanovama. Nadalje, prijedlogom je poboljšana zaštita osoba s duševnim smetnjama na način da i onda kada o mjeri prisile odlučuje drugi zdravstveni radnik, o daljnjoj primjeni mora odlučiti liječnik psihijatar tek nakon što je pregledao osobu s duševnim smetnjama, što je u skladu sa člancima 3. i 5. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Kao novina, propisana je i obveza psihijatrijske ustanove da o primjeni mjera prisile izvijesti Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama, kako bi se osiguralo praćenje prevalencije primjene tih mjera. I u konačnici, propisana je dodatna zaštita kada prema osobi s duševnim smetnjama postupaju policijski službenici, čime se izvršava jedna od generalnih mjera u predmetu *V.D. protiv Hrvatske* (2011.).

Sukladno članku 12. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, po uzoru na komparativna rješenja, predlaže se uvođenje mogućnosti da svaka osoba unaprijed, u očekivanju pogoršanja zdravlja, odredi osobu od povjerenja koja će za nju donositi odluke o liječenju u trenutku kada ona sama ne bude mogla donositi takve odluke – **obvezujuća izjava**. Obvezujuća izjava ima prednost pred odlukama zakonskog zastupnika i psihijatra. U slučaju da su odluke osobe od povjerenja štetne za osobu s duševnim smetnjama predviđeni su i mehanizmi sudske zaštite.

U Prijedlogu Zakona zadržano je **Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama**. Predlagatelj je pritom vodio računa o postojećim nadležnostima pučkog pravobranitelja koje proizlaze iz Zakona o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja („Narodne novine“ broj 18/11), a kako bi se izbjeglo nepotrebno preklapanje. **Novina je da se ono osniva pri Ministarstvu pravosuđa**, a ne kako je u važećem zakonu propisano pri ministarstvu nadležnom za zdravlje. Razlog za to je poštivanje odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koja je u cijelosti napustila medicinski pristup koji objektivizira položaj osoba s invaliditetom i zamijenila ga zaštitom njihovih prava. Ovime se ujedno omogućava i pojačano integriranje osoba s duševnim smetnjama u život zajednice. Na ovaj način

Republika Hrvatska pokazala je da vodi računa o promjeni paradigme u pristupu prema osobama s duševni smetnjama.

Usklađivanjem odredbi Prijedloga Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama sa međunarodnim dokumentima, Zakonom o kaznenom postupku i potrebama prakse omogućit će se jačanje prava i bolja zaštita osoba s duševnim smetnjama.

III. OCJENA I IZVORI POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Za provedbu ovog Zakona potrebno je osigurati sredstva u državnom proračunu i to cca 50.000,00 kuna u idućim godinama. Sredstva će biti osigurana na aktivnosti A 629000 Administracija i upravljanje ministarstva na kontu 3291 Naknade za rad predstavničkih i izvršnih tijela, povjerenstava i slično. Prema važećem Zakonu o osoba s duševnim smetnjama Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama djeluje pri Ministarstvu zdravlja, a osnovat će se pri Ministarstvu pravosuđa sukladno odredbama ovog Prijedloga Zakona (članak 72.)

IV. TEKST PRIJEDLOGA ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

ZAKON O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Glava I.

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom propisuju temeljna načela, zaštita prava te uvjeti za primjenu mjera i postupanje prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 2.

Zaštita osoba s duševnim smetnjama ostvaruje se:

1. poštivanjem i zaštitom njihovih prava te unaprjeđivanjem njihovog zdravlja,
2. primjenom odgovarajućeg medicinskog postupka prema njima,
3. njihovim uključivanjem u redovite obrazovne programe ili u posebne programe namijenjene osobama s duševnim smetnjama,
4. njihovim uključivanjem u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu,
5. poticanjem osnivanja i djelovanja udruga kojima je cilj ostvarivanje prava i interesa tih osoba,
6. izobrazbom osoba koje se bave zaštitom prava i unaprjeđivanjem zdravlja osoba s duševnim smetnjama.

Članak 3.

(1) Značenje izraza u ovom Zakonu:

1. Duševna smetnja je mentalni poremećaj prema važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja.
2. Teža duševna smetnja je duševna smetnja iz točke 1. ovoga članka koja po svojoj naravi ili intenzitetu ograničava ili otežava psihičke funkcije osobe u mjeri da joj je neophodna psihijatrijska pomoć.
3. Nebrojiva osoba je osoba za koju je u kaznenom postupku utvrđeno da je u stanju nebrojivosti počinila protupravno djelo.

4. Psihijatrijska ustanova je zdravstvena ustanova ili njezina jedinica za obavljanje specijalističko-konzilijarnog i bolničkog liječenja iz područja psihijatrije ustrojena prema posebnom zakonu.
5. Odgovarajuća psihijatrijska ustanova je psihijatrijska ustanova koja ima uvjete za primjenu medicinskog postupka i koja se nalazi ili je najbliža prebivalištu, a ako ga nema boravištu ili mjestu gdje je zatečena osoba s duševnim smetnjama.
6. Nadležan sud je županijski sud na čijem području se nalazi sjedište odgovarajuće psihijatrijske ustanove u kojoj je osoba s duševnim smetnjama smještena bez pristanka, prisilno zadržana ili prisilno smještena.
7. Psihijatar je doktor medicine specijalist iz područja psihijatrije ili neuropsihijatrije.
8. Voditelj odjela je osoba koja rukovodi odjelom psihijatrijske ustanove kao i osoba koja ga zamjenjuje.
9. Odjelni liječnik je psihijatar koji neposredno liječi osobu s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi.
10. Dijete je osoba koja nije navršila osamnaest godina života i koja nije stekla poslovnu sposobnost.
11. Medicinski postupak je prijem, zadržavanje i smještaj u psihijatrijsku ustanovu, te dijagnostički postupak i liječenje osobe s duševnim smetnjama.
12. Pristanak je slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za provođenje određenoga medicinskog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i rizika tog medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja. Neće se smatrati da je osoba s duševnim smetnjama nesposobna za davanje pristanka ako može razumjeti informaciju koja je važna za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti je u procesu davanja pristanka.
13. Prijem u psihijatrijsku ustanovu je postupak od dolaska ili dovođenja osobe u tu ustanovu radi pregleda ili liječenja do donošenja odluke o njezinom otpuštanju iz psihijatrijske ustanove ili dobrovoljnom smještaju, smještaju bez pristanka ili prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.
14. Dobrovoljni smještaj je smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu uz njezin pisani pristanak.
15. Smještaj bez pristanka je smještaj u psihijatrijsku ustanovu osobe s težim duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, pa pisani pristanak umjesto nje daje osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik.
16. Prisilno zadržavanje je zadržavanje osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi od trenutka donošenja odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju te osobe do odluke suda o njezinom otpustu ili prisilnom smještaju.

17. Prisilni smještaj je smještaj osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu na temelju odluke suda.

18. Zakonski zastupnik za dijete je roditelj ili skrbnik, a za punoljetnu osobu koja je lišena poslovne sposobnosti skrbnik.

19. Osoba od povjerenja je osoba ovlaštena za davanje ili uskratu pristanka na određene medicinske postupke umjesto osobe koja ju je na to ovlastila obvezujućom izjavom.

(2) Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje bez obzira jesu li u ovom Zakonu korišteni u muškom ili ženskom rodu odnose se na jednak način na muški i ženski rod.

Članak 4.

Odredbe ovoga Zakona na odgovarajući način primijenit će se i na osobe s duševnim smetnjama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

Glava II.

TEMELJNA NAČELA

Članak 5.

(1) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unaprjeđivanje svoga zdravlja.

(2) Osoba s duševnim smetnjama smještena u psihijatrijsku ustanovu ima pravo na jednake uvjete i standarde liječenja kao i osobe smještene u druge zdravstvene ustanove.

(3) Slobode i prava osobe s duševnim smetnjama mogu se ograničiti pod uvjetima i u postupku propisanim zakonom i u mjeri u kojoj je to nužno radi njezine zaštite ili zaštite drugih osoba.

Članak 6.

(1) Dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama mora se štiti i poštivati u svim okolnostima.

(2) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu od bilo kakvog oblika iskorištavanja, zlostavljanja te nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

(3) Radna terapija osobe s duševnim smetnjama mora biti dobrovoljna i određena programom liječenja i ne smije obuhvaćati radne zadatke zdravstvenog osoblja.

Članak 7.

(1) Psihijatrijska dijagnoza mora se temeljiti na važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja.

(2) Neprilagođenost društvenim normama ne smije sama po sebi biti razlogom za postavljanje psihijatrijske dijagnoze.

(3) Psihijatrijska dijagnoza ne smije se temeljiti samo na saznanjima iz prijašnjeg medicinskog postupka.

Članak 8.

(1) Psihijatri i drugi zdravstveni radnici dužni su primjenjivati medicinski postupak u najboljem interesu osobe s duševnim smetnjama i na način koji u najmanjoj mjeri ograničava njezina prava.

(2) Psihijatri i drugi zdravstveni radnici dužni su dobrovoljnom prihvaćanju suradnje u medicinskom postupku kao i uvažavanju želja i potreba osobe s duševnim smetnjama dati prednost pred prisilnim mjerama.

Članak 9.

(1) U primjeni medicinskog postupka prema djeci s duševnim smetnjama uvažit će se njihovo mišljenje sukladno dobi i zrelosti.

(2) Kada je dijete s duševnim smetnjama potrebno liječiti u psihijatrijskoj ustanovi smjestiti će se na odjel namijenjen liječenju djece koji je odvojen od odjela za punoljetne osobe. Ako takav odjel ne postoji, psihijatrijska ustanova dužna je osigurati smještaj i liječenje koje odgovara potrebama djece.

Članak 10.

O zdravstvenom stanju osobe s duševnim smetnjama i medicinskim postupcima koji se prema njoj primjenjuju mora se redovito voditi potpuna i precizna medicinska dokumentacija.

Članak 11.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može se podvrgnuti medicinskom postupku samo uz njezin pristanak. Pristanak može opozvati u bilo kojem trenutku.

(2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka osoba s duševnim smetnjama može se bez njezinog pristanka podvrgnuti medicinskom postupku samo pod uvjetima i po postupku propisanom ovim Zakonom.

Članak 12.

(1) Prije primjene medicinskog postupka mora se utvrditi sposobnost osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka.

(2) Lišenje poslovne sposobnosti samo po sebi ne znači nesposobnost za davanje pristanka pa se i kod osobe lišene poslovne sposobnosti, sposobnost za davanje pristanka mora utvrđivati prije primjene medicinskog postupka za koji se traži pristanak.

(3) Utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka i traženje pristanka nije obvezno u osobito hitnim slučajevima izravne ugroženosti života i zdravlja osobe s duševnim smetnjama. Medicinski postupak bez pristanka može se primjenjivati samo dok ta opasnost traje.

Članak 13.

(1) Svako prisilno zadržavanje u psihijatrijskoj ustanovi podliježe sudskom nadzoru prema postupku propisanom ovim Zakonom.

(2) Postupci po odredbama ovoga Zakona su hitni.

Glava III.

PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 14.

(1) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo:

1. biti upoznata u vrijeme prijema, a kasnije na svoj zahtjev, sa svojim pravima te poučena o tome kako ih može ostvariti,
2. biti upoznata s razlozima i ciljevima njezinog smještaja u psihijatrijsku ustanovu te sa svrhom, prirodom, posljedicama, korisnošću i rizicima provedbe predloženog medicinskog postupka,
3. biti smještena i liječena u najbližoj odgovarajućoj psihijatrijskoj ustanovi,
4. biti upoznata sa podacima o svom zdravstvenom stanju i dobiti na uvid svoju medicinsku dokumentaciju,
5. sudjelovati u planiranju i provođenju svojeg liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije,
6. obrazovati se i radno osposobiti prema općem ili posebnom programu,
7. na odgovarajuću novčanu naknadu za rad na radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalazi ostvaruje prihod,
8. podnositi pritužbe izravno ravnatelju ustanove ili voditelju odjela i na njih dobiti usmene odgovore odmah, a pisane na njezin zahtjev najkasnije u roku od osam dana,
9. podnositi prijave, prijedloge i izjavljivati prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i državnim tijelima,
10. po svom izboru i o svom trošku nasamo se savjetovati s liječnikom ili odvjetnikom,
11. družiti se s drugim osobama u ustanovi i primati posjete,
12. o svom trošku slati i primati, bez nadzora i ograničenja, poštu, pakete i tiskovine, telefonirati, te koristiti elektroničku tehnologiju i komunikaciju,
13. pratiti radijske i televizijske programe,
14. posjedovati predmete za osobnu uporabu,
15. sudjelovati po svom izboru u vjerskim i kulturnim aktivnostima u okviru mogućnosti ustanove,
16. predlagati premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu,
17. na osiguranu podršku za život u zajednici,
18. glasovati u skladu s posebnim zakonom,
19. ostvarivati i sva druga prava prema ovom Zakonu i posebnim propisima.

(2) Bilješka o upoznavanju osobe s duševnim smetnjama o njezinim pravima iz stavka 1. točke 1. i 2. ovoga članka mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

(3) Prava iz stavka 1. točke 1., 2., 4., 5., 8. i 16. ovoga članka uz osobu s duševnim smetnjama mogu ostvarivati osoba od povjerenja i zakonski zastupnik.

(4) Prava iz stavka 1. točke 11., 12. i 14. ovoga članka mogu se ograničiti kad postoji osnovana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti alkohol, drogu ili oružje, dogovara se o bijegu ili počinjenju težeg kaznenog djela ili bi korištenje tih prava moglo teško narušiti zdravlje ili sigurnost osobe.

Članak 15.

U sudskim postupcima propisanim ovim Zakonom osoba s duševnim smetnjama mora imati odvjetnika. Ako ga ona, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik sam ne izabere, sud će po službenoj dužnosti postaviti odvjetnika vodeći računa o njegovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije.

Glava IV.

POSEBNI MEDICINSKI POSTUPCI I BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA

Članak 16.

Primjena psihokirurgije prema osobi s duševnim smetnjama nije dopuštena.

Članak 17.

(1) Primjena kastracije prema osobi s duševnim smetnjama nije dopuštena.

(2) Iznimno, na zahtjev osobe s duševnim smetnjama kastracija se može provesti samo u postupku promjene spola ako je to medicinski opravdano prema posebnim propisima.

Članak 18.

Elektrokonvulzivno liječenje može se primijeniti prema osobi s duševnim smetnjama ako:

1. je osoba s duševnim smetnjama dala pisani pristanak,
2. su prethodno iscrpljeni svi ostali postupci liječenja,
3. se opravdano očekuje da će primjena elektrokonvulzivnog liječenja biti od stvarne i izravne koristi za zdravlje te osobe i bez štetnih popratnih posljedica i
4. ako je Etičko povjerenstvo psihijatrijske ustanove dalo pozitivno pisano mišljenje o potrebi i posljedicama primjene elektrokonvulzivnog liječenja.

Članak 19.

(1) Biomedicinsko istraživanje nad osobom s duševnim smetnjama može se poduzeti ako:

1. je za primjenu odobrenog istraživanja pisanu suglasnost s obrazloženjem dalo Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama nakon preispitivanja etičke prihvatljivosti i važnosti istraživanja za unaprjeđivanje zdravlja osobe s duševnim smetnjama,
2. je Etičko povjerenstvo psihijatrijske ustanove dalo pozitivno pisano mišljenje o uključivanju osobe s duševnim smetnjama u istraživanje,

3. je osoba s duševnim smetnjama na precizan i razumljiv način, usmeno i pisano upoznata o važnosti istraživanja, te njegovoj svrsi, prirodi, posljedicama, koristima i rizicima,
4. je osoba s duševnim smetnjama dala pisani pristanak koji može povući u svakom trenutku i
5. ako se opravdano očekuje da će rezultati istraživanja biti od koristi za zdravlje te osobe i bez štetnih popratnih posljedica.

(2) Odjelni liječnik ne može sudjelovati u biomedicinskom istraživanju u koje je uključena osoba s duševnim smetnjama koju on liječi.

Članak 20.

(1) Bilješka o primjeni posebnih medicinskih postupaka i biomedicinskih istraživanja mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju, kao i pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama, pisana obrazložena suglasnost Državnog povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i pisano mišljenje Etičkog povjerenstva psihijatrijske ustanove.

(2) Zahtjev, odnosno pristanak na posebni medicinski postupak i biomedicinsko istraživanje umjesto osobe s duševnim smetnjama ne može dati osoba od povjerenja niti zakonski zastupnik.

(3) Član Etičkog povjerenstva psihijatrijske ustanove mora se izuzeti od odlučivanja uvijek kad je odjelni liječnik osobe s duševnim smetnjama koja je uključena u posebni medicinski postupak i biomedicinsko istraživanje.

Glava V.

ZAŠTITA TAJNOSTI PODATAKA I MEDICINSKA DOKUMENTACIJA

Članak 21.

(1) Osobe koje na temelju ovoga Zakona postupaju prema osobama s duševnim smetnjama dužne su čuvati kao tajnu sve što tijekom postupanja saznaju.

(2) Osobe iz stavka 1. ovoga članka mogu otkriti ono što su saznale samo uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama.

(3) Pristanak osobe s duševnim smetnjama nije potreban ako je saznanje iz stavka 1. ovoga članka potrebno otkriti u javnom interesu ili interesu druge osobe koji preteže nad interesom čuvanja tajne. Javnim interesom ili interesom koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne smatra se:

1. otkrivanje saznanja da osoba s duševnim smetnjama priprema počinjenje težeg kaznenog djela,
2. zaštita javnog zdravlja i sigurnosti na temelju posebnog zakona,
3. sprječavanje izlaganja druge osobe ozbiljnoj i izravnoj opasnosti za njezin život ili zdravlje.

Članak 22.

(1) Svaki medicinski postupak koji se provodi na temelju ovoga Zakona mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju s naznakom je li bio poduzet sa ili bez pristanka.

(2) Medicinska dokumentacija osobe s duševnim smetnjama dostupna je isključivo sudu za potrebe postupka koji je u tijeku.

(3) Podaci iz medicinske dokumentacije koji su potrebni za ostvarivanje prava osobe s duševnim smetnjama mogu se dati u službene svrhe na zahtjev nadležnih tijela uz pisani pristanak te osobe, a ako ga ona nije sposobna dati uz pisani pristanak osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika.

(4) U slučaju iz stavka 3. ovoga članka otkriti će se samo oni podaci koji su nužni za ostvarivanje svrhe zbog kojih je dopušteno njihovo otkrivanje.

Članak 23.

(1) Podaci o medicinskim postupcima koji se koriste u javnim izlaganjima ili publikacijama ne smiju omogućiti identifikaciju osobe s duševnim smetnjama.

(2) Psihijatar ne smije davati obavijesti medijima niti javno komentirati zdravstveno stanje osobe s duševnim smetnjama.

Članak 24.

Voditelj odjela odbit će zahtjev za razgovor službenih osoba s osobom s duševnim smetnjama smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi ako ona nije sposobna razumjeti sadržaj i posljedice takvog razgovora.

Glava VI.

ZADRŽAVANJE I SMJEŠTAJ OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA U PSIHIJATRIJSKU USTANOVU

1. Dobrovoljni smještaj

Članak 25.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može se uz njezin pisani pristanak smjestiti u psihijatrijsku ustanovu samo ako se njezino liječenje ne može provesti izvan takve ustanove.

(2) Pristanak za dobrovoljni smještaj može se povući u bilo kojem trenutku. Osobi koja povlači pristanak moraju se objasniti posljedice prestanka primjenjivanja određenog medicinskog postupka.

2. Smještaj bez pristanka

Članak 26.

- (1) Psihijatrijska ustanova dužna je o smještaju bez pristanka, bez odgode, a najkasnije u roku 12 sati od dobivanja pisanog pristanka osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika, obavijestiti Pravobranitelja za osobe s invaliditetom.
- (2) Pravobranitelj za osobe s invaliditetom dužan je najmanje dva puta godišnje provjeravati opravdanost smještaja bez pristanka kada je pisani pristanak dao zakonski zastupnik i o tome sastaviti pisanu bilješku koja se unosi u medicinsku dokumentaciju osobe s duševnim smetnjama.
- (3) Ako pravobranitelj za osobe s invaliditetom posumnja u opravdanost smještaja bez pristanka bez odgode će o tome obavijestiti nadležan sud koji će na odgovarajući način primijeniti odredbe ovoga Zakona o postupku prisilnog smještaja.
- (4) Ako se osoba smještena bez pristanka u bilo kojem trenutku protivi pristanku zakonskog zastupnika psihijatar je dužan bilješku o njezinom protivljenju s naznakom trenutka protivljenja unijeti u medicinsku dokumentaciju i bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od protivljenja neposredno ili putem telekomunikacijskih sredstava dostaviti nadležnom sudu obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom.

3. Prisilno zadržavanje i prisilni smještaj

Članak 27.

Osoba s težim duševnim smetnjama koja zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost, smjestit će se u psihijatrijsku ustanovu, po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisan ovim Zakonom.

Članak 28.

- (1) Osoba iz članka 27. ovoga Zakona primit će se u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu na temelju uputnice doktora medicine koji je tu osobu osobno pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu.
- (2) Sadržaj isprave o pregledu s pripadajućim obrascem propisuje ministar nadležan za zdravlje. U ispravi moraju biti obrazloženi razlozi zbog kojih doktor medicine predlaže prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu.
- (3) Osoba će se primiti u psihijatrijsku ustanovu i bez uputnice doktora medicine u osobito hitnim slučajevima ozbiljnog i izravnog ugrožavanja vlastitog ili tuđeg života, zdravlja ili sigurnosti.
- (4) Kad policija po pozivu ili po službenoj dužnosti u slučajevima iz stavka 3. ovoga članka dovodi osobu u psihijatrijsku ustanovu dužna je postupati s posebnom pažnjom, štiti dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama te se držati uputa liječnika.

Članak 29.

(1) Psihijatar koji primi osobu na temelju članka 28. ovoga Zakona dužan je odmah, a najkasnije u roku od 48 sati od prijema utvrditi postoje li razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona.

(2) Psihijatar je dužan osobu iz stavka 1. ovoga članka upoznati s njezinim pravima propisanim ovim Zakonom, uključujući i pravo na izbor odvjetnika.

(3) Psihijatrijska ustanova dužna je odmah o prijemu osobe iz stavka 1. ovoga članka obavijestiti osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika ili osobu koja s njom živi u zajedničkom kućanstvu i službenu bilješku o tome unijeti u medicinsku dokumentaciju.

Članak 30.

Kad psihijatar utvrdi da ne postoje razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona, otpustit će primljenu osobu iz psihijatrijske ustanove i odluku o otpustu s obrazloženjem unijeti u medicinsku dokumentaciju.

Članak 31.

(1) Kad psihijatar utvrdi da postoje razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona, zadržat će primljenu osobu u psihijatrijskoj ustanovi i odluku o prisilnom zadržavanju s obrazloženjem unijeti u medicinsku dokumentaciju.

(2) Psihijatar će odluku o prisilnom zadržavanju priopćiti prisilno zadržanoj osobi na primjeren način te je upoznati s razlozima i ciljevima njenoga prisilnog zadržavanja.

Članak 32.

(1) Psihijatrijska ustanova u kojoj je prisilno zadržana osoba dužna je o tome bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem telekomunikacijskih sredstava dostaviti nadležnom županijskom sudu na čijem području se nalazi sjedište odgovarajuće psihijatrijske ustanove obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom.

(2) Sadržaj obavijesti o prisilnom zadržavanju s pripadajućim obrascem propisuje ministar nadležan za zdravlje.

Članak 33.

(1) Postupak propisan člankom 31. i 32. ovoga Zakona primjenjuje se i na osobu dobrovoljno smještenu u psihijatriju ustanovu kada opozove svoj pristanak i osobu smještenu bez pristanka koja se protivi pristanku zakonskog zastupnika, a nastupili su uvjeti iz članka 27. ovoga Zakona.

(2) Rok od 12 sati iz članka 32. stavka 1. ovoga Zakona počinje teći od opoziva pristanka dobrovoljno smještene osobe, odnosno od protivljenja osobe smještene bez pristanka.

Članak 34.

- (1) U postupku prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu odlučuje sudac pojedinac nadležnog suda.
- (2) Suce iz stavka 1. ovoga članka postavlja predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz redova sudaca tog suda na vrijeme od pet godina, vodeći računa o njihovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije. Nakon isteka pet godina isti sudac može biti ponovno postavljen.
- (3) Postupak po kojem sud odlučuje o prisilnom smještaju je izvanparnični postupak.
- (4) Postupak po kojem sud odlučuje o prisilnom smještaju je hitan.
- (5) U postupku prisilnog smještaja javnost je isključena.
- (6) Isključenje javnosti ne odnosi se na osobu o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika, odvjetnika, službenu osobu centra za socijalnu skrb te voditelja odjela psihijatrijske ustanove.
- (7) U postupku prisilnog smještaja sud je ovlašten utvrđivati i činjenice koje stranka i drugi sudionici nisu iznijeli, može odlučiti da se dokazuju i činjenice koje nisu sporne, te je ovlašten izvoditi i dokaze koje stranka ili drugi sudionici u postupku nisu predložili, ako su te činjenice i dokazi od važnosti za donošenje sudske odluke.
- (8) Osobi o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, a koja nema poslovnu sposobnost ili je djelomično lišena poslovne sposobnosti, sud će dopustiti da radi ostvarivanja svojih prava i interesa poduzima pojedine radnje u postupku, sukladno njezinoj sposobnosti shvaćanja značenja poduzetih radnji i njihovih pravnih posljedica.
- (9) U postupku prisilnog smještaja, ako pojedina pitanja nije moguće riješiti prema pravilima izvanparničnog postupka, odgovarajuće se primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku.

Članak 35.

- (1) Kad nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, odmah će donijeti rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i prisilno zadržanoj osobi postaviti odvjetnika ako ga ta osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nije već ranije izabrao.
- (2) Prilikom postavljanja odvjetnika po službenoj dužnosti sud će voditi računa o njegovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije.
- (3) Prisilno zadržana osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik ovlašteni su umjesto odvjetnika kojeg je postavio sud izabrati drugog odvjetnika.

Članak 36.

(1) Sudac je dužan bez odgode, a najkasnije u roku 72 sata od trenutka primitka obavijesti o prisilnom zadržavanju na nadležnom sudu, prisilno zadržanu osobu posjetiti u psihijatrijskoj ustanovi, obavijestiti je o razlogu i svrsi sudskog postupka te ju saslušati. Voditelj odjela dužan je osigurati da prisilno zadržana osoba, ako je to moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, ne bude pod tretmanom koji bi onemogućio sudsko saslušanje.

(2) Sudac će izvršiti uvid u medicinsku dokumentaciju te saslušati i voditelja odjela. Odvjetnik prisilno zadržane osobe dužan je prisustvovati posjetu i saslušanju prisilno zadržane osobe i voditelja odjela. Saslušanju navedenih osoba može prisustvovati psihijatar s liste stalnih sudskih vještaka (u daljnjem tekstu: vještak psihijatar) koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, ako to sudac smatra potrebnim. U tom slučaju sudac će saslušati i vještaka psihijatra o potrebi nastavka prisilnog zadržavanja ili otpusta zadržane osobe iz psihijatrijske ustanove.

(3) Ako sudac nakon saslušanja zaključi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona odmah će donijeti rješenje kojim će se odrediti otpust prisilno zadržane osobe iz psihijatrijske ustanove.

(4) Ako sudac nakon saslušanja zaključi da postoje pretpostavke za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona u roku iz stavka 1. ovoga članka donijet će rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja te odmah izvršiti pripreme za usmenu raspravu.

(5) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka žalbu može podnijeti psihijatrijska ustanova u roku od tri dana od dana primitka rješenja o otpustu. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(6) Protiv rješenja iz stavka 4. ovoga članka nije dopuštena posebna žalba.

(7) Prisilno zadržavanje osobe, bez sudskog rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, može trajati najduže osam dana od trenutka donošenja odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.

Članak 37.

(1) Na usmenu raspravu pozivaju se prisilno zadržana osoba, zakonski zastupnik, odvjetnik, voditelj odjela te po potrebi osoba od povjerenja i centar za socijalnu skrb.

(2) Za usmenu raspravu sud može, a na obrazloženi zahtjev prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora, pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba o tome postoje li kod te osobe teže duševne smetnje uslijed kojih je ona opasna za vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Kad odlučuje o prisilnom smještaju djeteta ovo mišljenje pribavlja se od psihijatra specijaliziranog za liječenje djece.

(3) Iznimno, u slučaju kada zbog nemogućnosti održavanja roka iz članka 36. stavka 7. ovoga Zakona ili druge objektivne okolnosti nije moguće postupiti na način određen stavkom 2. ovoga članka, pisani nalaz i mišljenje može dati vještak psihijatar koji je zaposlen u ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, a koji nije odlučivao o njenom prisilnom zadržavanju.

(4) Vještak psihijatar daje sudu pisani nalaz i mišljenje nakon što osobno pregleda prisilno zadržanu osobu.

(5) Vještak psihijatar dužan je svoj pisani nalaz i mišljenje podnijeti sudu najmanje 24 sata prije održavanja usmene rasprave.

(6) Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu, sud može zatražiti pisane obavijesti i od centra za socijalnu skrb te od drugih osoba koje mogu dati potrebne podatke ili ih može saslušati na raspravi.

(7) Sud će prisilno zadržanoj osobi, njezinom zakonskom zastupniku i odvjetniku te voditelju odjela dati mogućnost da se izjasne o svim činjenicama važnim za donošenje odluke o prisilnom smještaju te će im omogućiti da postavljaju pitanja vještaku psihijatru i drugim osobama koje će se saslušati na raspravi.

(8) Voditelj odjela dužan je osigurati da prisilno zadržana osoba ako je to moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, ne bude pod liječničkim tretmanom koji bi onemogućio njezino sudjelovanje na usmenoj raspravi. Iznimno, usmena rasprava može se održati bez prisilno zadržane osobe, ako njezino zdravstveno stanje onemogućuje sudjelovanje na usmenoj raspravi.

(9) Sud može dopustiti da raspravi prisustvuju pojedine službene osobe koje se bave liječenjem i zaštitom osoba s duševnim smetnjama, znanstveni i javni radnici, ako je to od interesa za njihovu službu odnosno znanstvenu ili javnu djelatnost. Na zahtjev prisilno zadržane osobe sud može dopustiti da raspravi prisustvuju najviše dvije osobe koje prisilno zadržana osoba odredi.

(10) Osobe koje su prisutne na raspravi sud će upozoriti da su dužne kao tajnu čuvati sve što su na raspravi saznale te će ih upozoriti na posljedice otkrivanja tajne.

(11) Rasprava se održava u odgovarajućoj prostoriji psihijatrijske ustanove. Iznimno, u naročito opravdanim situacijama sud može, nakon pribavljenog mišljenja voditelja odjela, donijeti obrazloženo rješenje da će se rasprava održati na sudu.

Članak 38.

(1) Na izuzeće sudaca i zapisničara te izuzeće psihijataru vještaka primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku o izuzeću tih osoba.

(2) Na izuzeće djelatnika centra za socijalnu skrb primjenjuju se odredbe Zakona o upravnom postupku o izuzeću službenih osoba.

Članak 39.

(1) Odmah po zaključenju usmene rasprave sud donosi rješenje o prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu ili otpustu iz psihijatrijske ustanove. Sud odmah objavljuje navedeno rješenje uz kratko obrazloženje i uz objašnjenje prisilno zadržanoj osobi.

(2) Rješenje o otpustu ili prisilnom smještaju sud je dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije u roku osam dana od primitka obavijesti i dokumentacije o prisilnom zadržavanju.

(3) U rješenju o prisilnom smještaju sud određuje prisilni smještaj u trajanju do 30 dana računajući od dana kada je psihijatar donio odluku o prisilnom zadržavanju osobe s duševnim smetnjama.

4. Produljenje prisilnog smještaja

Članak 40.

(1) Ako psihijatrijska ustanova utvrdi da prisilno smještena osoba treba ostati prisilno smještena i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, dužna je najkasnije sedam dana prije isteka toga vremena predložiti sudu donošenje rješenja o produljenju prisilnog smještaja.

(2) Rješenje o produljenju prisilnog smještaja sud donosi po istom postupku po kojem je donio i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

(3) Sud je dužan rješenje o produljenju prisilnog smještaja donijeti najkasnije do isteka roka prethodno određenog prisilnog smještaja.

(4) Rješenjem iz stavka 2. ovoga članka sud može produljiti prisilni smještaj osobe u psihijatrijskoj ustanovi u trajanju do tri mjeseca od dana isteka vremena određenog rješenjem o prisilnom smještaju iz članka 39. stavka 3. ovoga Zakona.

(5) Svaki daljnji prisilni smještaj može se produljiti rješenjem suda na vrijeme do šest mjeseci.

Članak 41.

(1) Rješenja suda iz članka 39. stavka 1. te članka 40. stavaka 2. i 5. ovoga Zakona mora biti obrazloženo i sadržavati pouku o pravu na žalbu.

(2) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka dostavlja se prisilno zadržanoj odnosno prisilno smještenoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku, osobi s kojom živi u zajedničkom kućanstvu, odvjetniku i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je osoba s duševnim smetnjama prisilno zadržana ili prisilno smještena.

(3) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka sud će psihijatrijskoj ustanovi dostaviti i telekomunikacijskim sredstvima.

Članak 42.

(1) Protiv rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, rješenja kojim se određuje produljenje prisilnog smještaja te rješenja kojim se određuje otpust prisilno zadržane ili prisilno smještene osobe dopuštena je žalba nadležnom županijskom sudu.

(2) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje prisilni smještaj i protiv rješenja kojim se određuje produljenje prisilnog smještaja mogu podnijeti osobe iz članka 41. stavka 2. ovoga Zakona izuzev osobe od povjerenja.

(3) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje otpust prisilno zadržane ili prisilno smještene osobe može podnijeti psihijatrijska ustanova u kojoj je osoba s duševnim smetnjama bila prisilno zadržana ili smještena.

(4) Žalba protiv rješenja iz stavka 1.ovoga članka podnosi se u roku tri dana od dana dostave rješenja. Osoba koja živi u zajedničkom kućanstvu s prisilno smještenom osobom može podnijeti žalbu samo u roku koji teče za prisilno smještenu osobu.

(5) Žalba protiv rješenja iz stavka 1.ovoga članka ne zadržava izvršenje rješenja.

Članak 43.

(1) O žalbi protiv rješenja iz članka 36. stavka 3. i članka 42. stavak 1. ovoga Zakona odlučuje vijeće nadležnog županijskog suda u sastavu od tri suca na sjednici vijeća.

(2) Drugostupanjski sud dužan je o žalbi odlučiti u roku osam dana od dana primitka žalbe.

(3) Drugostupanjski sud može odbaciti žalbu kao nepravodobnu ili kao nedopuštenu ili kao nepotpunu, ili odbiti žalbu kao neosnovanu, ili uvažiti žalbu i rješenje preinačiti, ili ukinuti rješenje i prema potrebi uputiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje.

(4) Kad drugostupanjski sud ukine prvostupanjsko rješenje i uputi predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje, prvostupanjski sud provest će postupak i donijeti rješenje u roku od osam dana od dana primitka rješenja drugostupanjskog suda.

(5) U rješenju kojim se ukida prvostupanjsko rješenje o prisilnom smještaju, drugostupanjski sud može odrediti da se nastavi prisilno zadržavanje osobe s duševnim smetnjama do donošenja rješenja iz stavka 4. ovoga članka.

(6) Rješenje iz stavka 5. ovoga članka sud će psihijatrijskoj ustanovi dostaviti i telekomunikacijskim sredstvima.

Članak 44.

(1) U postupku radi prisilnog smještaja dopuštena je revizija prema odredbama Zakona o parničnom postupku.

(2) U postupku radi prisilnog smještaja prijedlog za ponavljanje postupka nije dozvoljen.

(3) Osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona koja stekne mogućnost iznijeti nove činjenice ili predložiti nove dokaze koji bi mogli dovesti do drukčije odluke suda, može zahtijevati da nadležni sud u izvanparničnom postupku ukine ili preinači pravomoćno rješenje kojim je određen ili produljen prisilni smještaj.

(4) Kad nadležni sud sazna za nove činjenice i dokaze, može i po službenoj dužnosti ukinuti ili preinačiti pravomoćno rješenje kojim je određen ili produljen prisilni smještaj.

5. Otpust iz psihijatrijske ustanove

Članak 45.

Postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smještene osobe s duševnim smetnjama i osobe smještene bez pristanka istovjetan je postupku otpustu iz druge zdravstvene ustanove osim ako su nastupili uvjeti iz članka 27. ovoga Zakona. U tom slučaju osoba će se prisilno zadržati u skladu sa člankom 31. ovoga Zakona i pokrenut će se postupak njezinog prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu.

Članak 46.

Prisilno smještena osoba s duševnim smetnjama otpustit će se iz psihijatrijske ustanove čim istekne vrijeme za koje je određen prisilni smještaj.

6. Prijevremeni otpust i privremeni izlazak

Članak 47.

(1) Prisilno smještena osoba s duševnim smetnjama otpustit će se iz psihijatrijske ustanove prije isteka vremena za koje je prisilni smještaj određen ako se utvrdi da su prestali razlozi za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona. Odluku o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe donosi voditelj odjela.

(2) Psihijatrijska ustanova dužna je bez odgode poslati sudu koji je donio rješenje o prisilnom smještaju obavijest o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe s obrazloženjem odluke o otpustu.

(3) Rješenje o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe može donijeti i sud po službenoj dužnosti ili na prijedlog osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona ako utvrdi da su prestali razlozi za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona.

(4) U postupku prijevremenog otpusta sud će na odgovarajući način primijeniti odredbe članaka 34. do 39. i 41. do 44. ovoga Zakona.

Članak 48.

Kad se otpušta iz psihijatrijske ustanove osoba s duševnim smetnjama koja se nije sposobna brinuti o sebi niti ima druge osobe koje su po zakonu dužne i mogu se brinuti o njoj, zbrinut će se prema odredbama posebnog zakona.

Članak 49.

Privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove prisilno smještenoj osobi psihijatrijska ustanova može odobriti zbog pripreme za otpust ili drugih opravdanih razloga ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće biti ugrožen njezin ili tuži život, zdravlje ili sigurnost.

Glava VII.

NEUBROJIVE OSOBE U KAZNENOM POSTUPKU

Članak 50.

Na neubrojivu osobu kojoj je prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili liječenje na slobodi odredio sud u kaznenom postupku primijenit će se odredbe ovoga Zakona ako odredbama ove glave nije što posebno propisano.

1. Određivanje i provođenje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi

Članak 51.

(1) Sud u kaznenom postupku odredit će prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi.

(2) Sud u kaznenom postupku odredit će psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti dovoljno njezino liječenje na slobodi. Ova odluka sadrži upozorenje neubrojivoj osobi da će biti prisilno smještena u psihijatrijsku ustanovu ako do dana određenog rješenjem o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu iz članka 53. stavka 4. ovoga Zakona ne započne liječenje na slobodi.

Članak 52.

Postupak prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu, odnosno psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi započinje izvršnošću odluke suda o određivanju prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi u kaznenom postupku, odnosno rješenja o njezinom izvršenju prije pravomoćnosti.

Članak 53.

(1) Prvostupanjski sud koji je u kaznenom postupku odredio prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili njezino psihijatrijsko liječenje na slobodi u trajanju od šest mjeseci, dostavit će bez odgode županijskom sudu nadležnom prema prebivalištu, odnosno boravištu neubrojive osobe odluku kojom se utvrđuje da je osoba počinila protupravno djelo u stanju neubrojivosti i određuje njezin prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijsko liječenje na slobodi s naznakom datuma pravomoćnosti te odluke, odnosno pravomoćnosti rješenja o njezinom izvršenju prije pravomoćnosti, nalaz i mišljenje vještaka psihijatra, a po potrebi i druge podatke koji su bili od utjecanja za donošenje odluke o prisilnom smještaju ili psihijatrijskom liječenju na slobodi.

(2) Županijski sud će odmah, a najkasnije u roku od tri dana od primitka dokumentacije iz stavka 1. ovoga članka donijeti rješenje o upućivanju neubrojive osobe u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu radi provođenja odluke o prisilnom smještaju, odnosno psihijatrijskom

liječenju na slobodi prema listi psihijatrijskih ustanova za prisilni smještaj nebrojivih osoba odnosno listi psihijatrijskih ustanova u kojima se nebrojive osobe liječe na slobodi.

(3) Liste psihijatrijskih ustanova iz stavka 2. ovoga članka propisuje ministar nadležan za zdravlje.

(4) Rješenje o upućivanju nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu sadrži: osobne podatke o nebrojivoj osobi, podatke o sudskoj odluci na temelju koje se upućuje, psihijatrijsku ustanovu u koju se upućuje, naznaku da su prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi određeni na rok od šest mjeseci, te dan, mjesec i godinu kada se nebrojiva osoba treba prisilno smjestiti u psihijatrijsku ustanovu odnosno javiti u psihijatrijsku ustanovu radi liječenja na slobodi.

(5) Rješenje o upućivanju nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu dostavlja se nebrojivoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku, odvjetniku, ustanovi u kojoj se nebrojiva osoba nalazi i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj će se provoditi prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi.

(6) Pravo žalbe protiv rješenja o upućivanju imaju nebrojiva osoba, zakonski zastupnik i odvjetnik u roku od tri dana od dostave rješenja. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(7) Ako županijski sud iz stavka 1. ovoga članka nije ujedno i nadležan sud prema članku 3. stavku 1. točki 6. ovoga Zakona, po pravomoćnosti rješenja o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu ustupit će predmet nadležnom sudu i o tome obavijestiti psihijatrijsku ustanovu.

Članak 54.

Na obrazloženi prijedlog ministra nadležnog za zdravlje, nadležni sud može donijeti rješenje o premještanju nebrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu.

2. Trajanje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi

Članak 55.

(1) Prisilni smještaj nebrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi može trajati najdulje do isteka najviše propisane kazne za protupravno djelo koje je nebrojiva osoba počinila, računajući od početka psihijatrijskog liječenja. Nakon isteka tog roka, ako i dalje postoje razlozi iz članka 27. ovoga Zakona prisilni smještaj te osobe provest će se prema odredbama glave VI. ovoga Zakona.

(2) Psihijatrijsko liječenje nebrojive osobe na slobodi može trajati najdulje pet godina računajući od početka tog liječenja. U slučaju iz članka 59. stavka 4. ovoga Zakona rok od pet godina računa se od zamjene prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi, koje tada ne može trajati dulje od roka iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 56.

(1) Psihijatrijska ustanova obavijestit će nadležni sud o početku psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi.

(2) Psihijatrijska ustanova odmah će obavijestiti nadležni sud:

1) ako neubrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne liječenje na slobodi na dan koji je određen rješenjem o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu,

2) o prisilnom zadržavanju neubrojive osobe kod koje je došlo do pogoršanja zdravstvenog stanja uslijed čega je nastupila vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo, te da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi,

3) ako neubrojiva osoba više nema teže duševne smetnje ili ne postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo.

(3) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 1. ovoga članka, ako ocijeni da nije postojao opravdani razlog zbog kojega neubrojiva osoba nije započela liječenje na slobodi na dan određen rješenjem o upućivanju, donijeti rješenje o određivanju prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju 30 dana i izdati dovedbeni nalog kojeg će bez odgode izvršiti policija u suradnji s psihijatrijskom ustanovom u koju će neubrojiva osoba biti prisilno smještena. Nakon proteka 30 dana nastavit će se psihijatrijsko liječenje na slobodi, osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud, primjenjujući odredbe članka 59. ovoga Zakona, ne donese rješenje o produljenju prisilnog smještaja.

(4) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 2. ovoga članka na odgovarajući način provesti postupak prema odredbama članka 34. do 43. ovoga Zakona u kojem će donijeti rješenje o prisilnom smještaju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ako utvrdi da su ispunjeni uvjeti iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona.

(5) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 3. ovoga članka donijeti rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi.

3. Privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove

Članak 57.

(1) Privremeni izlazak neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove radi njezine forenzičke terapije i rehabilitacije te socijalne adaptacije ili iz drugih opravdanih razloga odobrit će se ako postoji visoki stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće biti ugroženi njezin ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.

(2) O prvom izlasku neubrojive osobe i o kasnijim izlascima duljim od 15 dana na temelju pisanoga obrazloženog prijedloga voditelja odjela odlučuje nadležni sud. Odluku o ostalim izlascima donosi voditelj odjela, o čemu izvješćuje sud.

(3) Rješenjem kojim odlučuje o izlascima duljim od 15 dana sud može odrediti zabranu napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta, susreta i druženja s određenim osobama.

(4) Voditelj odjela je dužan poduzeti sve mjere i radnje radi sprječavanja mogućeg opasnog ponašanja neubrojive osobe za vrijeme privremenog izlaska.

4. Produljenje prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi, otpust iz psihijatrijske ustanove i zamjena prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi

Članak 58.

(1) Voditelj odjela dužan je najmanje 15 dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja podnijeti nadležnom sudu obrazloženi pisani prijedlog za produljenje prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi ako i dalje postoje uvjeti iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona.

(2) Voditelj odjela dužan je najmanje 15 dana prije isteka roka na koji je određeno psihijatrijsko liječenje na slobodi podnijeti nadležnom sudu obrazloženi pisani prijedlog za produljenje tog liječenja ako i dalje postoje razlozi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona.

(3) Neubrojiva osoba, osoba od povjerenja, zakonski zastupnik i odvjetnik mogu podnijeti sudu prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi jednom u šest mjeseci.

(4) Ako voditelj odjela ne podnese sudu pisani prijedlog iz stavka 1. ovoga članka, neubrojiva osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove protekom roka na koji je prisilni smještaj određen.

(5) Ako voditelj odjela ne podnese sudu pisani prijedlog iz stavka 2. ovoga članka, psihijatrijsko liječenje na slobodi prestaje istekom roka na koje je određeno.

(6) O otpustu iz stavka 4., odnosno prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi iz stavka 5. ovoga članka psihijatrijska ustanova dužna je izvijestiti nadležni sud.

Članak 59.

(1) O prijedlogu za produljenje prisilnog smještaja ili produljenje psihijatrijskog liječenja na slobodi, otpustu neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ili prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi sud odlučuje na temelju provedene rasprave primjenjujući na odgovarajući način odredbe članka 37. do članka 43. ovoga Zakona.

(2) Vještačenje povodom prijedloga iz stavka 1. ovoga članka može se zatražiti isključivo od vještaka forenzičkih psihijatara koji se nalaze na posebnoj listi vještaka koju odobrava Hrvatska liječnička komora.

(3) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, niti za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o otpustu iz psihijatrijske ustanove.

(4) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, ali da postoje pretpostavke za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o zamjeni prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi.

(5) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za psihijatrijsko liječenje na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o prestanku liječenja na slobodi.

(6) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da i dalje postoje pretpostavke za prisilni smještaj nebrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, odnosno za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o produljenju prisilnog smještaja, odnosno produljenju psihijatrijskog liječenja na slobodi na rok od jedne godine. Svako daljnje produljenje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi može se produljiti na rok od jedne godine ne prekoračujući rok iz članka 55. ovoga Zakona.

(7) Rješenje iz stavka 3., 4., 5. i 6. ovoga članka sud je dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije do isteka roka na koji je određen prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi.

(8) Rješenje iz stavka 3., 4., 5. i 6. ovoga članka dostavlja se nebrojivoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku, osobi s kojom živi u zajedničkom kućanstvu, odvjetniku i psihijatrijskoj ustanovi.

(9) Pravo na žalbu protiv rješenja iz stavka 3. i 5. ovoga članka imaju psihijatrijska ustanova, a protiv rješenja iz stavka 4. i 6. ovoga članka imaju nebrojiva osoba, zakonski zastupnik, osoba s kojom živi u zajedničkom kućanstvu, odvjetnik, te psihijatrijska ustanova. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

Glava VIII.

MJERE PRISILE PREMA OSOBI S TEŽIM DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 60.

(1) Mjere prisile su sredstva i metode za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba s težim duševnim smetnjama koje su prisilno smještene u psihijatrijskoj ustanovi.

(2) Pravilnik o vrstama i načinu primjene mjera prisile, s pripadajućim obrascem o praćenju primjene mjera prisile propisuje ministar nadležan za zdravlje. Obrazac o praćenju primjene mjera prisile mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

Članak 61.

(1) Mjere prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama smiju se primijeniti samo iznimno kad je to jedino sredstvo da se otkloni neposredna opasnost koja proizlazi iz njezinog ponašanja, a kojim izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život ili zdravlje.

(2) Mjere prisile primijenit će se samo u mjeri i na način prijeko potreban da se otkloni opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Mjere prisile smiju trajati samo dok je nužno da se otkloni opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

(4) Mjere prisile mogu se primijeniti tek nakon što se neprisilnim mjerama nije otklonila opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 62.

(1) Odluku o primjeni mjere prisile donosi psihijatar te nadzire njezinu primjenu.

(2) Kada zbog iznimne hitnosti nije moguće čekati da odluku donese psihijatar, odluku o primjeni mjere prisile može donijeti doktor medicine, medicinska sestra ili drugo zdravstveno osoblje, koji su dužni o tome odmah obavijestiti psihijatra koji će pregledati osobu s duševnim smetnjama i odlučiti o daljnjoj primjeni mjere prisile.

Članak 63.

Psihijatrijska ustanova dužna je osigurati stalno praćenje tjelesnog i duševnog stanja osobe s težim duševnim smetnjama prema kojoj se primjenjuju mjere prisile od strane stručnoga zdravstvenog osoblja.

Članak 64.

(1) Prije nego što se na nju primijene mjere prisile, osoba s težim duševnim smetnjama će, ako je to s obzirom na okolnosti moguće, biti na to upozorena.

(2) Mjere prisile, razlozi, način i trajanje te ime osobe koja je donijela odluku o njezinoj primjeni obvezno se upisuju u obrazac iz članka 60. stavka 2. ovog Zakona.

(3) O primjeni mjera prisile odmah će se obavijestiti osoba od povjerenja, zakonski zastupnik i odvjetnik osobe s duševnim smetnjama.

(4) Psihijatrijska ustanova dužna je najmanje dva puta godišnje obavijestiti Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o primijenjenim mjerama prisile. Psihijatrijska ustanova obavijestit će Državno povjerenstvo o svakoj primjeni mjera prisile prema djetetu.

Članak 65.

Kada policija po pozivu primjenjuje mjere prisile prema osobi smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi dužna je postupati s posebnom pažnjom, štiti dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama, te se držati uputa zdravstvenog osoblja.

Glava IX.

OBVEZUJUĆA IZJAVA

Članak 66.

(1) Svaka osoba može izjavom ovlastiti samo jednu osobu od povjerenja, koja na to pristane, da umjesto nje, nakon što se ispune zakonske pretpostavke, dade ili uskrati pristanak na određene medicinske postupke propisane ovim Zakonom (u daljnjem tekstu: obvezujuća izjava).

(2) Sadržaj obvezujuće izjave s pripadajućim obrascem, način njezinog davanja i opoziva, izmjena i dopuna, pohranjivanja i korištenja zajedno će propisati ministar nadležan za pravosuđe i ministar nadležan za zdravlje.

Članak 67.

(1) Obvezujuća izjava primjenjuje se samo onda kada osoba koja ju je dala nije sposobna dati pristanak za medicinske postupke određene tom izjavom.

(2) Obvezujuća izjava obvezuje sve pružatelje medicinskih usluga koji primjenjuju medicinske postupke propisane ovim Zakonom.

Članak 68.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može dati obvezujuću izjavu ako je navršila 18 godina života, stekla poslovnu sposobnost prije punoljetnosti i nije lišena poslovne sposobnosti za donošenje odluka o medicinskim postupcima.

(2) Osoba s duševnim smetnjama može ovlastiti osobu od povjerenja koja je navršila 18 godina života i koja nije lišena poslovne sposobnosti.

(3) Osoba od povjerenja ne može ovlaštenje iz obvezujuće izjave prenijeti na drugu osobu.

Članak 69.

(1) Davatelj izjave koji je sposoban dati pristanak za medicinske postupke propisane ovim Zakonom može u svakom trenutku opozvati obvezujuću izjavu.

(2) Osoba od povjerenja može u svakom trenutku opozvati svoj pristanak u obvezujućoj izjavi, osim u hitnim slučajevima.

(3) Opoziv obvezujuće izjave nije potreban u slučaju njezine izmjene ili dopune ako se ne mijenja osoba od povjerenja.

Članak 70.

(1) Obvezujuća izjava ima prednost pred odlukama zakonskog zastupnika i odlukama psihijatra.

(2) Iznimno, u slučaju da zakonski zastupnik ili psihijatar smatraju da su odluke osobe od povjerenja štetne za osobu s duševnim smetnjama, ovlaštenu su pokrenuti postupak opoziva pred općinskim sudom mjesno nadležnim prema prebivalištu, odnosno boravištu osobe s duševnim smetnjama.

(3) Do donošenja pravomoćne odluke iz stavka 2. ovoga članka, sud može privremenom mjerom zaštititi interese osobe s duševnim smetnjama.

Članak 71.

Obvezujuća izjava prestaje važiti u slučaju smrti davatelja izjave ili osobe od povjerenja, u slučaju lišenja poslovne sposobnosti osobe od povjerenja, opozivom obvezujuće izjave ili odlukom suda.

Glava X.

DRŽAVNO POVJERENSTVO ZA ZAŠTITU OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 72.

(1) Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: Državno povjerenstvo) stručno je tijelo koje se brine za ostvarivanje prava osoba s duševnim smetnjama i unaprjeđivanje njihova zdravlja. Osniva se pri ministarstvu nadležnom za pravosuđe.

(2) Državno povjerenstvo:

1. raspravlja pitanja od važnosti za zaštitu osoba s duševnim smetnjama te predlaže i potiče donošenje mjera za njezino unaprjeđivanje,
2. nadzire poštivanje ljudskih prava i sloboda te dostojanstva osoba s duševnim smetnjama,
3. prati provođenje postupaka propisanih ovim Zakonom,
4. ispituje pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja i smještaja u psihijatrijsku ustanovu i posebno primjenu mjera prisile prema osobama s duševnim smetnjama,
5. upozorava i predlaže mjere za otklanjanje uočenih nepravilnosti,
6. provjerava izvršenje predloženih mjera,
7. razmatra i daje svoje mišljenje o drugim pitanjima važnima za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i unaprjeđivanje njihova zdravlja.

(3) Državno povjerenstvo u sastavu od najmanje tri člana obilazi, uz najavu ili bez nje, najmanje jednom godišnje psihijatrijske i socijalneustanove radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama.

(4) Državno povjerenstvo će na temelju zapisnika o obilasku sastaviti izvješće koje se dostavlja ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, tijelunadležnom za nadzor ustanove, podnositelju prijave ako je povod obilasku pojedinačna prijava i osobi s duševnim smetanjama kada je postupanje prema njoj bilo predmetom nadzora.

(5) Državno povjerenstvo, ako utvrdi povrede u provedbi zakona ili povrede pravila struke dužno je odmah a najkasnije u roku od 15 dana od utvrđene povrede o tome obavijestiti nadležno državno tijelo i nadležnu komoru radi poduzimanja propisanih mjera.

(6) Na sve članove Državnog povjerenstva primjenjuje se obveza čuvanja tajne u skladu s odredbama glave V. ovoga Zakona.

(7) Sredstva za rad Državnog povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osiguravaju se u državnom proračunu.

Članak 73.

(1) Državno povjerenstvo ima 11 članova, od kojih su pet stručnjaka iz područja psihijatrije, četiri stručnjaka iz područja prava, stručnjak iz područja socijalnog rada i predstavnik udruga registriranih iz područja zaštite ljudskih prava. Članovi Državnog povjerenstva biraju između sebe predsjednika koji mora biti pravnik.

(2) Način rada Državnog povjerenstva propisuje ministar nadležan za pravosuđe poslovníkom.

(3) Predsjednika i članove Državnog povjerenstva imenuje ministar nadležan za pravosuđe na vrijeme od četiri godine.

(4) Obavljanje administrativnih poslova za Državno povjerenstva osigurava ministarstvo nadležno za pravosuđe.

Glava XI.

PREKRŠAJNE ODREDBE

Članak 74.

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 kuna do 200.000,00 kuna, kaznit će se psihijatrijska ustanova ako:

1. ne vodi medicinsku dokumentaciju prema članku 10. ovoga Zakona,
2. podvrgne osobu s duševnim smetnjama medicinskom postupku bez njezinog pristanka protivno članku 11. stavku 1. ovoga Zakona,
3. ne utvrdi sposobnost osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka prema članku 12. stavku 1. ovoga Zakona,
4. osobi s duševnim smetnjama uskrati prava iz članka 14. stavka 1. ovoga Zakona, osim u slučajevima iz članka 14. stavka 4. ovoga Zakona,
5. primijeni psihokirurgiju prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 16. ovoga Zakona,

6. primijeni kastraciju prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 17. ovoga Zakona,
7. primijeni elektrokonvulzivno liječenje prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 18. ovoga Zakona,
8. poduzima biomedicinska istraživanja nad osobom s duševnim smetnjama protivno članku 19. ovoga Zakona,
9. povrijedi obvezu čuvanja tajne protivno članku 21. stavku 1. ovoga Zakona,
10. u medicinsku dokumentaciju ne upiše podatak iz članka 22. stavka 1. ovoga Zakona,
11. kod dobrovoljnog smještaja ne pribavi pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama prema članku 25. stavku 1. ovoga Zakona,
12. ako protivljenje osobe smještene bez pristanka ne upiše u medicinsku dokumentaciju i o tome bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od protivljenja ne obavijesti nadležni sud sukladno članku 26. stavku 4. ovoga Zakona,
13. ako kod prijema iz članka 28. ovoga Zakona ne obavijesti osobe iz članka 29. stavka 3. ovoga Zakona,
 12. iz psihijatrijske ustanove ne otpusti osobu kod koje ne postoje razlozi iz članka 27. ovoga Zakona sukladno članku 30. ovoga Zakona,
 13. o prisilnom zadržavanju osobe s težim duševnim smetnjama ne obavijesti županijski sud u roku 12 sati od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju prema članku 32. stavku 1. ovoga Zakona,
 14. o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe s duševnim smetnjama ne obavijesti sud prema članku 47. stavkom 2. ovoga Zakona,
 15. dopusti neubrojivoj osobi privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove protivno članku 57. stavku 1. ovoga Zakona,
 16. ako primijeni mjere prisile protivno članku 61. ovoga Zakona,
 17. ako se pri primjeni mjera prisile na pridržava mjera iz članka 61., 63., i 64. ovoga Zakona,
 18. ako ne postupi po obvezujućoj izjavi a ispunjeni su uvjeti za njezinu primjenu iz članka 67. ovoga Zakona.
- (2) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 kuna do 25.000,00 kuna, kaznit će se odgovorna osoba u psihijatrijskoj ustanovi i fizička osoba čijom radnjom je ostvaren prekršaj iz stavka 1. ovoga članka.
- (3) Novčanom kaznom u iznosu od 20.000,00 kuna do 400.000,00 kuna kaznit će se psihijatrijska ustanova za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka počinjen prema djetetu.
- (4) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 kuna do 50.000,00 kuna kaznit će se odgovorna osoba u psihijatrijskoj ustanovi i fizička osoba za prekršaj iz stavka 3. ovoga članka.

Glava XII.

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 75.

(1) U skladu s odredbama ovoga Zakona, ministar nadležan za zdravlje donijet će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona sljedeće propise:

1. obrazac isprave o pregledu osobe s težim duševnim smetnjama radi prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu (članak 28. stavak 2. ovoga Zakona),
2. obrazac obavijest o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi (članak 32. stavak 2. ovoga Zakona),
3. listu psihijatrijskih ustanova za prisilni smještaj nebrojivih osoba (članak 53. stavak 3. ovoga Zakona),
4. listu psihijatrijskih ustanova u kojima se nebrojive osobe liječe sa slobode (članak 53. stavak 3. Zakona),
5. pravilnik o vrstama i načinu primjene mjera prisile prema osobama s težim duševnim smetnjama s pripadajućim obrascem o praćenju primjene mjera prisile (članak 60. stavak 2. ovoga Zakona).

(2) U skladu s odredbama ovoga Zakona, ministar nadležan za pravosuđe i ministar nadležan za zdravlje zajedno će, u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, donijeti pravilnik o sadržaju obvezujuće izjave s pripadajućim obrascem, načinu njenog davanja i opoziva, izmjena i dopuna, pohranjivanja i korištenja (članak 66. stavak 2. ovoga Zakona).

(3) U skladu s odredbama ovoga Zakona, ministar nadležan za pravosuđe osnovat će u roku od 30 dana od stupanja na snagu ovoga Zakona Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama (članak 72. stavak 1. ovoga Zakona) i donijeti poslovnik o njegovom radu u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovoga Zakona (članak 73. stavak 2. ovoga Zakona).

Članak 76.

(1) Stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97, 27/98, 128/99, 79/02).

(2) Do donošenja propisa iz članka 75. stavka 1. točke 1., 2. i 3. ovoga Zakona primjenjuju se:

- Obrazac obrazloženja prisilnog smještaja osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi („Narodne novine“ broj 111/97),
- Obrazac obavijesti o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj zdravstvenoj ustanovi („Narodne novine“ broj 111/97),

-Rješenje o određivanju zdravstvenih ustanova za smještaj i liječenje nebrojivih osoba („Narodne novine broj 111/97)

Članak 77.

(1) Postupci prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja osobe s težim duševnim smetnjama pokrenuti prije stupanja na snagu ovoga Zakona dovršit će se primjenom odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97, 27/98, 128/99, 79/02).

(2) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka odredbe članka 44. ovoga Zakona primjenjivat će se i na postupke prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja osobe s težim duševnim smetnjama pokrenute prije stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Odredbe glave VII. ovoga Zakona na odgovarajući će se način primijeniti i u kaznenim postupcima vođenim po odredbama Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“ broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 i 115/06) i Zakona o kaznenom postupku i u izvršenju odluka donesenih prema nebrojivim osobama na temelju tih Zakona.

(4) Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osnovano temeljem odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02) nastavlja sa radom do osnivanja Državnog povjerenstva u skladu s odredbama ovog Zakona.

Članak 78.

Ovaj Zakon objavit će se u „Narodnim novinama“, a stupa na snagu osmi dan od dana objave u „Narodnim novinama“.

OBRAZLOŽENJE POJEDINAČNIH ODREDBA

Članak 1.

Članak 1. propisuje sadržaj i djelokrug Zakona. U odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama članak nije sadržajno mijenjan, već je pojednostavljen izričaj kako bi se jasno istaknulo ono što se ovim Zakonom regulira, a to je prije svega zaštita prava osoba s duševnim smetanja.

Članak 2.

Članak 2. propisuje način na koji se provodi zaštita prava osoba s duševnim smetnjama. Zaštita prava osoba s duševnim smetnjama je proširena sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom („Narodne novine“, Međunarodni ugovori broj 6/07, 5/08) te je dodana toč. 5. (osnivanje i djelovanje udruga kojima je cilj ostvarivanje prava interesa osoba s duševnim smetnjama). Ovom izmjenom na sveobuhvatniji način reguliran je opseg zaštite prava osoba s duševnim smetnjama koji pored medicinske zaštite osoba s duševnim smetnjama, uključuje i njihovo obrazovanje, socijalizaciju i aktivnu ulogu društva u zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama, a koja se ostvaruje kroz djelovanje udruga i edukaciju osoba koje su u kontaktu s osobama s duševnim smetnjama.

Članak 3.

Članak 3. sadrži definicije pojmova koje se upotrebljavaju u Zakonu. Svrha ovih odredaba je pravilna primjena Zakona. Definicije pojedinih pojmova u ovom članku nemaju opći značaj interpretativnih pravila, već su značenja izraza u ovom članku obvezatna samo u primjeni ovoga Zakon, na što i upućuje ovaj članak. Dosadašnji izrazi „osoba s duševnim smetnjama“ i „osoba s težim duševnim smetnjama zamijenjeni su pojmom „duševna smetnja“ i „teža duševna smetnja“. Radi se o definiciji duševne smetnje kao mentalnog poremećaja prema važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja. Naime i prema terminologiji Svjetske zdravstvene organizacije (klasifikacija mentalnih poremećaja) pojam mentalni poremećaj najšira je kategorija i najprihvatljivija osnova za definiciju duševne smetnje. Pojednostavljena je definicija neubrojive osobe, a brisana je definicija osobe nesposobne za sudjelovanje u kaznenom ili prekršajnom postupku kao suvišna. Definicija djeteta usklađena je sa Konvencijom o pravima djeteta (dijete je osoba koja nije navršila osamnaest godina života), dok u slučaju kada dijete mlađe od 18 godina zaključi brak ono automatski stječe poslovnu sposobnost i ne treba zakonskog zastupnika (primjerice kod davanja pristanka). Nadalje pojam „liječnički postupak“ kao uži pojam zamijenjen je širim pojmom „medicinski postupak“ koji obuhvaća prijem, zadržavanje, smještaj u psihijatrijsku ustanovu, dijagnostički postupak i određeni oblik liječenja osobe s duševnim smetnjama. Po uzoru na komparativna rješenja, proširena je definicija pristanka na način da su navedeni kriteriji koji se uzimaju u obzir kada se određuje sposobnost osobe za davanje pristanka. Prema tim kriterijima osoba s duševnim smetnjama sposobna je dati pristanak odnosno izraziti svoju volju ako može: razumjeti informaciju važnu za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti je u procesu davanja pristanka. (točka 12). Kod pojma dobrovoljnog smještaja (točka 14.) novina je da pristanak osobe se duševnim smetnjama mora biti pisani. U slučaju kada osoba s duševnim smetnjama nije sposobna dati pristanak, pristanak za smještaj daje osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik (točka 15. smještaj bez pristanka) što predstavlja novinu. Novina je i uvođenje osobe od povjerenja (točka 19.), koja je u smislu ovoga Zakon osoba ovlaštena temeljem obvezujuće izjave dati ili odbiti pristanak na

određene medicinske postupke za osobu s duševnim smetnjama, čime se djelomično osigurava provedba članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 4.

Člankom 4. propisuje se odgovarajuća primjena odredbi ovoga Zakona i na osobe s duševnim smetnjama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

Članak 5.

Člankom 5. jamči se osobi s duševnim smetnjama pravo na zaštitu i unapređenje njezina zdravlja, jednakost u postupanju u odnosu na uvjete i standarde liječenja koje imaju osobe smještene u druge zdravstvene ustanove. Standardi liječenja su novina u tekstu zakona u skladu sa člankom 12. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima. Nadalje, propisano je da se prava i slobode osoba s duševnim smetnjama mogu ograničiti pod uvjetima propisanim zakonom i u mjeri u kojoj je to nužno radi njezine zaštite čime su uvedena načela proporcionalnosti i minimalne restrikcije u postupanju prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 6.

Člankom 6. kao jednim od temeljnih načela naglašena je zaštita prava osoba s duševnim smetnjama. Naime zbog prirode duševne bolesti osobe su podložnije ugrožavanju, te se upravo njihova zaštita treba temeljiti na apsolutnom poštovanju dostojanstva i onemogućavanju svakog oblika iskorištavanja, zlostavljanja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. Odredba je usklađena sa člankom 3. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Zbog slučajeva iz prakse u kojima su se osobe s duševnim smetnjama koristile za obavljanje poslova zdravstvenog osoblja (primjerice, briga oko drugih osoba s duševnim smetnjama, hranjenje mijenjanje pelena ...) uvedena je novina da radna terapija mora biti dobrovoljna, određena programom liječenja i ni na koji način ne smije obuhvaćati radne zadatke medicinskog osoblja. Na ovako propisani način radna terapija omogućava obavljanje drugih poslova primjerice uređivanje vrta, košnja trave, a koji poslovi mogu biti od interesa za osobu s duševnim smetnjama i utjecati na njezinu rehabilitaciju i integraciju u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu.

Članak 7.

Članak 7. je nov i definira psihijatrijsku dijagnozu, a uveden je zbog veće zaštite osoba s duševnim smetnjama i kako bi se spriječilo olako postavljanje psihijatrijske dijagnoze. Članak je koncipiran u skladu s Načelima zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja (UN- 17.12.1991.) i Preporukom Vijeća Europe rec.10 (2004.) koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama. Psihijatrijska dijagnoza mora biti temeljena na važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja i ne smije se temeljiti samo na podacima o prošlom medicinskom postupku, čime se ispunjava i jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske*. Nadalje, propisano je da neprilagođenost društvenim normama sama po sebi ne smije biti razlog za postavljanje dijagnoze.

Članak 8.

Članak 8. propisuje načelo određivanja najboljeg interesa i načelo minimalne restrikcije u postupanju psihijataru i zdravstvenih radnika prilikom medicinskih postupaka prema osobama s duševnim smetnjama. Prilikom postupanja prednost treba dati suradnji, te uvažavanju želja i potreba osoba s duševnim smetnjama.

Članak 9.

Članak 9. propisuje da je kod primjene medicinskih postupaka prema potrebno uvažiti mišljenje djeteta sukladno njegovoj dobi i zrelosti djeteta, a što je sukladno članku 12. Konvencije o pravima djeteta. Nadalje propisuje se smještaj djece s duševnim smetnjama koja se liječe u psihijatrijskoj ustanovi na posebne odjele koji odgovaraju njihovim potrebama i odvojeni su od odjela na kojima se liječe punoljetne osobe a što je u skladu s člankom 3. Konvencije o pravima djeteta.

Članak 10.

Članak 10. propisuje način vođenja medicinske dokumentacije koja mora biti potpuna i precizna jer samo redovito vođena te potpuna i precizna medicinska dokumentacija predstavlja kvalitetan materijal i odraz je cjelokupnog tretmana koji je pružen osobi s duševnim smetnjama.

Članak 11.

Članak 11. propisuje da za provođenje medicinskog postupka mora postojati pristanak osobe s duševnim smetnjama. Time se želi istaknuti zaštita prava na samoodređenje osoba s duševnim smetnjama. Pristanak je osnova za provođenje medicinskog postupka. Za pojedine medicinske postupke izrijeком se traži da pristanak bude pisani, primjerice kod elektrokonvulzivnog liječenja (članak 18. ovoga Zakona), biomedicinskih istraživanja (članak 19. ovoga Zakona), dobrovoljnog smještaja osobe u psihijatrijsku ustanovu (članak 25. ovoga Zakona). Nadalje, stavak 2. propisuje iznimku, odnosno da se osoba s duševnim smetnjama može podvrgnuti medicinskom postupku i bez njezinog pristanka samo pod uvjetima i po postupku propisanim ovim Zakonom, primjerice kod smještaja bez pristanka (članak 26. ovoga Zakona) i kod prisilnog smještaja (članak 27. ovoga Zakona).

Članak 12.

Članak 12. propisuje obvezu utvrđivanja sposobnosti osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka prije podvrgavanja medicinskom postupku. Kriteriji za utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka navedeni su u definiciji pristanka (članak 3. točka 12. ovoga Zakona). Članak propisuje iznimku od obveze utvrđivanja sposobnosti za davanje pristanka i traženja pristanka. Naime, nije obvezno utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka i traženje pristanka u situacijama kada je neposredno ugrožen život osobe s duševnim smetnjama ili prijeti ozbiljna i neposredna opasnost od narušenja zdravlja osobe s duševnim smetnjama. Sukladno članku 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom propisano je da se osoba lišena poslovne sposobnosti ne smatra nesposobnom za davanje pristanka.

Članak 13.

Člankom 13. propisan je sudski nadzor kod prisilnog zadržavanja u psihijatrijskoj ustanovi čime se svakoj osobi lišenoj slobode jamči pravo na sudsku zaštitu sukladno članku 5. stavku 4. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Stavkom 2. propisuje se hitnost svih postupaka koji se provode po odredbama ovoga Zakona.

Članak 14.

Članak 14. stavak 1. uređuje ostvarivanje prava svim osobama s duševnim smetnjama. Točkom 1., 2. i 4. uređeno je pravo na informaciju prema kojem svaka osoba s duševnim smetnjama mora biti u vrijeme prijema upoznata na pristupačan način sa svojim pravima i dužnostima, razlozima i ciljevima smještaja kao i sa podacima o svom zdravstvenom stanju. Točkom 3. propisano je pravo na smještaj u najbližoj odgovarajućoj ustanovi. Odgovarajućom ustanovom smatra se ustanova koja ima uvjete za primjenu medicinskog postupka i koja je najbliža mjestu prebivališta odnosno boravišta osobe s duševnim smetnjama ili mjestu gdje je zatečena (članak 3. stavak 1. toč.5. ovoga Zakona). Ovo pravo važno je jer se njime osobama s duševnim smetnjama osigurava održavanje veza osobe s obiteljima i omogućava održavanje socijalnih kontakata u sredini u kojoj su živjeli u skladu sa člankom 19.a) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Točkom 5. jamči se osobama s duševnim smetnjama pravo da aktivno sudjeluju u planiranju i provođenju svojeg liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije, čime se uspostavlja bolja suradnja liječnika i osobe. Točkom 6. propisano je pravo na obrazovanje i radno osposobljavanje osoba s duševnim smetnjama prema općem ili posebnom programu. Točkom 7. jamči se pravo osobama s duševnim smetnjama na odgovarajuću novčanu naknadu za rad u radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalazi ostvaruje prihod. Osobe s duševnim smetnjama mogu raditi u okviru ustanove na održavanju okoliša, radionicama i slično, a sam rad u terapijske svrhe dio je liječničkog tretmana i važan je za očuvanje samopouzdanja kao i očuvanja stava o vlastitoj korisnosti. Točkom 8. propisano je pravo podnošenja pritužbe. Osoba s duševnim smetnjama mora biti poučena o pravu na podnošenje pritužbi ravnatelju ili voditelju odjela i na njih dobiti odgovore u propisanom roku. Točkom 9. propisano je pravo na žalbu, prijave, prijedloge i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i državnim tijelima. Točkom 10., 11., 12. i 13. propisano je pravo na slobodu komuniciranja, a koje uključuje savjetovanja s liječnikom ili odvjetnikom, druženje s drugim osobama u ustanovi i primanje posjeta, slanje i primanje pošte, paketa, tiskovina, telefoniranje, elektroničku komunikaciju, te praćenje radijskih i televizijskih programa. Pravo na druženje s drugim osobama, te pravo na slanje i primanje pošte, paketa, tiskovina, telefoniranje, elektroničku komunikaciju, mogu se ograničiti ako postoji osnovana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti oružje ili drogu, dogovara se o bijegu ili počinjenju težeg kaznenog djela ili bi korištenje tih prava moglo teško narušiti zdravlje ili sigurnost osobe (stavak 4. ovoga članka). Točkom 14. propisano je pravo na posjedovanje predmeta za osobnu uporabu. Točkom 15. propisano je pravo na slobodu vjere odnosno pravo sudjelovanja u vjerskim aktivnostima po svom izboru. Točkom 16. propisano je da osoba s duševnim smetnjama ima pravo predložiti premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu, dok je točkom 17. propisano njezino pravo na osiguranu podršku za prihvata u zajednici sukladno članku 19.b) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Kao novo pravo, u skladu sa recentnim promjenama u biračkom zakonodavstvu, propisano je pravo na glasovanje za vrijeme boravka u psihijatrijskoj ustanovi, u skladu sa člankom 29.a) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. U točki 19. navodi se mogućnost ostvarivanja i drugih prava prema posebnim propisima, a što uključuje prava sukladno Zakonu o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“ broj 169/04, 37/08) primjerice pravo na obavještenost, pravo na suodlučivanje, pravo na pristup dokumentaciji,

pravo na povjerljivost, pravo na privatnost, pravo na naknadu štete. O pravima propisanim ovim člankom osoba s duševnim smetnjama mora biti obaviještena. Pravo na informaciju, pravo na sudjelovanje u provođenju liječenja, resocijalizacije i rehabilitacije, pravo na podnošenje pritužbi, te premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu mogu ostvarivati uz osobu s duševnim smetnjama i osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik.

Članak 15.

Člankom 15. propisano je obvezno imenovanje odvjetnika osobi s duševnim smetnjama u sudskim postupcima propisanim ovim Zakonom. Kao novina propisano je da kod postavljanja odvjetnika sud mora voditi računa o stručnosti odvjetnika iz područja forenzičke psihijatrije.

Članak 16.

Člankom 16. zabranjena je primjena psihokirurgije prema osobama s duševnim smetnjama. Pod psihokirurgijom se razumijeva primjena neurokirurških metoda liječenja teških psihičkih poremećaja na koje se prethodno nije moglo utjecati niti jednom drugom terapijskom metodom. Radi se o zahvatima kojima se uklanjanju pojedini dijelovi mozga u kojima se nalaze „centri“ odgovorni za patološki promjenjivo ponašanje ili se prekidaju veze između pojedinih dijelova mozga koji zajednički potiču takvo poremećeno i za pacijentovu okolinu iznimno opterećujuće ponašanje. Navedena metoda napuštena je u većini suvremenih psihijatrijskih sustava.

Članak 17.

Člankom 17. zabranjena je primjena kastracije prema osobama s duševnim smetnjama uz iznimku propisanu stavkom 2. Naime, na zahtjev osobe s duševnim smetnjama kastracija se može provesti samo u postupku promjene spola ako je to medicinski opravdano prema posebnim propisima u području zaštite zdravlja.

Članak 18.

Člankom 18. propisane su pretpostavke za primjenu elektrokonvulzivnog liječenja koje moraju biti kumulativno ispunjene. Elektrokonvulzivno liječenje je dopustivo samo na temelju pisanog pristanka osobe s duševnim smetnjama, kada su iscrpljene sve ostale metode liječenja, kada se očekuje da će primjena biti od koristi za osobu s duševnim smetnjama i bez štetnih popratnih posljedica te kada je Etičko povjerenstvo psihijatrijske ustanove dalo pozitivno mišljenje. Elektrokonvulzivno liječenje mora se upisati u medicinsku dokumentaciju kojoj se prilaže pisani pristanak osobe i mišljenje Etičkog povjerenstva psihijatrijske ustanove.

Članak 19.

Članak 19. propisuje pretpostavke za primjenu biomedicinskog istraživanja nad osobama s duševnim smetnjama koje moraju biti kumulativno ispunjene. Kao prva pretpostavka propisano je preispitivanje etičke prihvatljivosti i važnosti istraživanja za osobe s duševnim smetnjama koje provodi Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama. Nadalje, osoba s duševnim smetnjama koja sudjeluje u istraživanju mora biti upoznata o prirodi, važnostima i rizicima istraživanja te dati svoj pisani pristanak za poduzimanje istraživanja. Nastavno na navedene uvjete za primjenu biomedicinskog istraživanja potrebno je i pozitivno pisano mišljenje Etičkog povjerenstva psihijatrijske ustanove te očekivanje da će rezultati istraživanja biti od koristi za zdravlje osobe nad kojom se primjenjuje istraživanje. Sve navedene pretpostavke u skladu su s člankom 16. Konvencije o ljudskim

pravima i biomedicini. Stavkom 2. ovoga članka isključuje se sudjelovanje liječnika koji neposredno liječi osobu s duševnim smetnjama u biomedicinskom istraživanju čime se sprječavaju moguće zloupotrebe zbog sukoba interesa.

Članak 20.

Člankom 20. dodatno se ojačava kontrola primjene posebnih medicinskih postupaka i biomedicinskog istraživanja. Isti se moraju uvijek upisati u medicinsku dokumentaciju kojoj se prilaže pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama te pisana suglasnost Državnog povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i mišljenje Etičkog povjerenstva psihijatrijske ustanove. Stavkom 2. ovoga članka isključena je mogućnost davanja pristanka na posebne medicinske postupke i biomedicinsko istraživanje od strane osobe od povjerenja i zakonskog zastupnika, čime se primjena postupaka i istraživanja daje na dispoziciju samo osobi s duševnim smetnjama prema kojoj se primjenjuju, u skladu sa čl. 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Stavkom 3. ovoga članka, u cilju izbjegavanja zlouporabe zbog sukoba interesa propisano je obvezno izuzeće liječnika osobe s duševnim smetnjama prema kojoj se poduzima elektrokonvulzivno liječenje i biomedicinsko istraživanje kada je on član Etičkog povjerenstva psihijatrijske ustanove.

Članak 21.

Članak 21. propisuje obvezu čuvanja tajne za sve osobe koje postupaju prema osobama s duševnim smetnjama primjerice liječnici, medicinsko osoblje, službene osobe u centrima za socijalnu skrb, službene osobe ministarstva za unutarnje poslove i slično, uz izuzetak propisan u stavku 2. ovoga članka prema kojem saznanja mogu otkriti samo uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama. Nadalje, stavkom 3. propisano je da pristanak osobe s duševnim smetnjama nije potreban kada je od obveze čuvanja tajne pretežniji interes javnosti ili interes druge osobe primjerice kada osoba s duševnim smetnjama priprema počinjenje težeg kaznenog djela, u cilju zaštite javnog zdravlja i sigurnosti ili drugoj osobi prijeti neposredna opasnost za njezin život ili zdravlje.

Članak 22.

Članak 22. propisuje postupanja s medicinskom dokumentacijom, pa je tako propisana obveza upisa svakog medicinskog postupka u medicinsku dokumentaciju koji se poduzima prema osobi s duševnim smetnjama sa naznakom da li je on poduzet sa ili bez pristanka (stavak 1. ovoga članka), kome je dostupna medicinska dokumentacija osoba s duševnim smetnjama i u koju svrhu, te u kojim slučajevima se podaci iz medicinske dokumentacije mogu dati u službene svrhe nadležnim tijelima (stavak 2. i 3. ovoga članka). U tom slučaju propisano je da se podaci o osobi s duševnim smetnjama mogu nadležnim tijelima dati na njihov zahtjev, za točno određene svrhe radi ostvarivanja prava osobe s duševnim smetnjama, a za davanje podataka potrebna je suglasnost osobe s duševnim smetnjama ili zamjenska suglasnost osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika.

Članak 23.

Člankom 23. propisuje se obveza prikrivanja identiteta osobe s duševnim smetnjama kada se osobni podaci te osobe koriste u javnim izlaganjima i publikacijama. Stavkom 2. ovoga članka propisana je zabrana davanja obavijesti i komentiranja u sredstvima javnog priopćavanja o zdravstvenom stanju osoba s duševnim smetnjama, a sve u cilju njihove zaštite.

Članak 24.

Člankom 24. propisano je uskraćivanje razgovora službenih osoba, primjerice ministarstva unutarnjih poslova i centara za socijalnu skrb s osobom s duševnim smetnjama u slučaju kada ona nije sposobna razumjeti sadržaj i posljedice razgovora. Naime, nekritično korištenje tih informacija moglo bi prouzročiti ozbiljnu štetu za osobu s duševnim smetnjama kao i drugim osobama na koje bi se podaci dobiveni u razgovoru mogli odnositi.

Članak 25.

Člankom 25. propisuje se kao uvjet za dobrovoljni smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu njezin pisani pristanak koji osoba može povući u bilo kojem trenutku. U slučaju opoziva pristanka osoba se mora otpustiti iz psihijatrijske ustanove osim ako su ostvareni uvjeti za njezino prisilno zadržavanje (članak 27. ovoga Zakona). Važeći zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama propisuje davanje samo usmenog pristanka za dobrovoljno liječenje što nije dostatno, kako za zaštitu prava osobe koja pristanak daje tako niti za zaštitu liječnika. Propisivanjem obveznog pisanog pristanka unaprijeđuje se zaštita kako samih osoba s duševnim smetnjama, tako i zaštita psihijatarata, jer je pristanak dan u pisanom obliku najbolji dokaz da je osoba s duševnim smetnjama stvarno i pristala na smještaj u psihijatrijsku ustanovu. Prilikom procjene je li neka osoba sposobna ili ne dati pristanak za smještaj potrebno je zadovoljiti kriterije navedene u članku 3. stavak 1. točka 12. ovoga Zakona koji moraju biti kumulativno ispunjeni. Naime, za valjanost pristanka osoba mora razumjeti prirodu, svrhu, rizik, posljedice i korist njezinog smještaja, mora donijeti razumnu odluku i izraziti svoju volju. Dakle, osoba mora biti sposobna izraziti vlastite prioritete, ciljeve i zabrinutost, odnosno mora biti autonomna. S druge strane psihijatar mora procijeniti elemente psihičkog stanja osobe s duševnim smetnjama koji se odnose na njezino davanje pristanka za smještaj i to sposobnost davanja pristanka, informiranost osobe i dobrovoljnost pri davanju pristanka.

Članak 26.

U članku 26. dodaje se nova kategorija smještaja u psihijatrijsku ustanovu osoba s duševnim smetnjama bez njihovog pristanka. Uvođenjem ove novine ostvaruje se zaštite prava osoba s duševnim smetnjama na slobodu iz članka 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, što je već potvrdio Europski sud za ljudska prava u predmetima *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *Shtukaturov protiv Rusije*, *Stanev protiv Bugarske* i *Sykora protiv Češke Republike*. Stoga je po uzoru na Ujedinjeno Kraljevstvo uvedena mogućnost neovisnog nadzora nad odlukom zakonskog zastupnika i to od strane Pravobranitelja za osobe s invaliditetom koji je ovlašten, ukoliko sumnja u opravdanost smještaja osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, obavijestiti sud koji će donijeti odluku prema postupku za prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ukoliko su ostvareni uvjeti za isti. Također, bez obzira na odluku zakonskog zastupnika, ukoliko se osoba s duševnim smetnjama protivi smještaju u psihijatrijsku ustanovu, psihijatrijska ustanova dužna je pokrenuti postupak za prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu. Ovim novitetom se 1) osigurava pravilna kategorizacija smještaja u psihijatrijsku ustanovu na temelju zamjenskog pristanka, 2) smještaj bez pristanka vezuje se sa težinom duševne smetnje i opasnošću iz članka 27. ovoga Zakona te 3) osigurava neovisan i u konačnici sudski nadzor nad smještajem osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, u skladu sa člankom 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Nadalje, omogućavanjem sudskog nadzora neovisno o odluci zakonskog zastupnika udovoljava se i zahtjevima iz članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 27.

Člankom 27. propisani su razlozi za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj osoba s težim duševnim smetnjama. Da bi se odredilo prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj potrebno je da se radi o osobi koja ima teže duševne smetnje i koja zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Opasnost osobe mora biti aktualna u vrijeme određivanja i trajanja prisilnog zadržavanja i smještaja. U odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama izostavljene su riječi „bez pristanka“ s obzirom da pristanak osobe s težim duševnim smetnjama kada postoje okolnosti iz članka 27. ovoga Zakona nije pravno relevantan.

Članak 28.

Članak 28. propisuje način upućivanja, dovođenja i prijem osobe iz članka 27. ovoga Zakona u psihijatrijsku ustanovu. Osoba se prima na temelju uputnice doktora medicine koji ju je pregledao, a iznimno će se primiti bez uputnice u hitnim slučajevima. Stavcima 3. i 4. ovoga članka propisano je postupanje službenih osoba ministarstva unutarnjih poslova kada asistiraju prilikom dovođenja osobe u psihijatrijsku ustanovu. U odnosu na stavak 4. novina je dužnost službenih osoba Ministarstva unutarnjih poslova da moraju postupati sa posebnom pažnjom i štititi dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama te se držati uputa liječnika, čime se ispunjava jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *V.D. protiv Hrvatske*.

Članak 29.

Člankom 29. propisuje se postupanje psihijatra po prijemu osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu kod postupka prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja. Ulaskom u psihijatrijsku ustanovu započinje postupak prijema koji može trajati do 48 sati u kojem roku psihijatar mora utvrditi postojanje, odnosno ne postojanje razloga za prisilno zadržavanje osobe. Radi se o krajnjem roku za donošenje odluke, a psihijatar ju treba donijeti čim za to postoje pretpostavke, dakle moguće već i nakon prvog pregleda. Važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama propisuje rok do 72 sata za utvrđivanje razloga za prisilno zadržavanje. Skraćanjem roka do 48 sati osigurava se osobama s težim duševnim smetnjama veća zaštita i onemogućava njihovo predugo zadržavanje u situacijama kada ne postoje razlozi za njihovo prisilno zadržavanje, odnosno prisilni smještaj čime se proširuje zaštita u okviru čl. 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Usporedbe radi, prema Zakonu o kaznenom postupku (članak 112.) pritvor protiv uhićenika, bez odluke suca istrage može trajati najdulje 48 sati od uhićenja, nakon proteka kojeg roka se osoba mora pustiti ili sudac istrage mora odlučiti o određivanju istražnog zatvora ili puštanja na slobodu. Tijekom prijema psihijatar će osobu upoznati sa njezinim pravima propisanim ovim Zakonom (članak 14. ovoga Zakona), obavijestiti osobu od povjerenja, odnosno zakonskog zastupnika ili osobu koja živi u istom kućanstvu sa primljenom osobom, o čemu je dužan sastaviti službenu bilješku.

Članak 30.

Člankom 30. propisano je postupanje psihijatra u slučaju kada ne postoje razlozi za prisilno zadržavanje propisani člankom 27. ovoga Zakona. U tom slučaju psihijatar će otpustiti dovedenu osobu i svoju odluku s obrazloženjem upisati u medicinsku dokumentaciju.

Članak 31.

Člankom 31. propisano je postupanje psihijatra u slučaju kada postoje razlozi za prisilno zadržavanje osobe iz članka 27. ovoga Zakona. U tom slučaju psihijatar će odluku o prisilnom zadržavanju upisati u medicinsku dokumentaciju zajedno s obrazloženjem i svoju

odluku priopćiti prisilno zadržanoj osobi te ju je dužan upoznatima s razlozima zbog koji je tako odlučio kao i s ciljevima koji se hoće postići njezinim prisilnim zadržavanjem.

Članak 32.

Članak 32. propisuje da je psihijatrijska ustanova dužna o prisilnom zadržavanju osobe s težim duševnim smetnjama obavijesti, bez odgode a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke psihijatra, županijski sud na području kojega se nalazi psihijatrijska ustanova. Stavkom 2. ovoga članka propisana je obveza ministru zdravlja za donošenje obrasca obavijesti o prisilnom zadržavanju.

Članak 33.

Članak 33. propisuje isti postupak prisilnog zadržavanja u odnosu na osobu koja je u psihijatrijsku ustanovu bila dobrovoljno smještena i koja je opozvala svoj pristanak za dobrovoljni smještaj, a kod koje su nastupili razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona. I u ovom slučaju psihijatrijska ustanova je dužna u roku od 12 sati od opoziva pristanka obavijestiti nadležni županijski sud prema sjedište odgovarajuće psihijatrijske ustanove.

Članak 34.

U članku 34. propisana je stvarna i mjesna nadležnost te sastav suda koji u izvanparničnom postupku odlučuje o prisilnom smještaju osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu te supsidijarna primjena Zakona o parničnom postupku ukoliko pojedina pitanja nije moguće riješiti prema pravilima izvanparničnog postupka. Nadalje propisano je isključenje javnosti u postupcima za prisilni smještaj, time da se isključenje javnosti ne odnosi na osobu o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika, odvjetnika, centar za socijalnu skrb i voditelja psihijatrijske ustanove. Stavkom 2. kao novina, u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, propisuje se postupak postavljanja sudaca koji sudjeluju u postupcima prisilnog smještaja. Propisano je da suce postavlja predsjednik Vrhovnog suda na vrijeme od 5 godina, vodeći pri tome računa o njihovoj sklonosti za potrebe osoba s duševnim smetnjama i njihovim znanjima iz područja forenzičke psihijatrije. Na taj način ostvarene su pretpostavke za specijalizaciju sudaca koji odlučuju o prisilnim civilnim i forenzičkim hospitalizacijama. Novina je u stavku 7. proširenje ovlasti suda tako da nije vezan samo mišljenjem liječnika psihijatra odnosno vještaka i da je ovlašten utvrđivati sve činjenice i izvoditi dokaze od važnosti za donošenje sudske odluke neovisno o prijedlozima stranaka. U tom smislu, posebice imajući u vidu i temeljna načela, ispunjava se jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* gdje je naglašena aktivna uloga suda u odlučivanju o pravima osoba s duševnim smetnjama. Nadalje, kao novina propisano je da djelomično lišenje poslovne sposobnosti ili oduzeta poslovna sposobnost osobe o čijem se prisilnom smještaju odlučuje nije zapreka da ona u okviru svoje očuvane sposobnosti poduzima radnje radi ostvarenja svojih prava čime se osigurava dodatna zaštita te se propis djelomično usklađuje sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 35.

Člankom 35. propisano je pokretanje sudskog postupka po službenoj dužnosti i postavljanje odvjetnika prisilno zadržanoj osobi u slučaju da ga ona ili osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nisu imenovali. Postupak se pokreće rješenjem. Novina je da se kod postavljanja odvjetnika mora voditi računa da on po mogućnosti vlada osnovnim znanjima iz područja forenzičke psihijatrije. Pružanjem adekvatne pravne pomoći ojačati će se temeljna ljudska prava i procesna jamstva osobama s duševnim smetnjama.

Članak 36.

Članak 36. propisuje postupanje suca po primitku obavijesti o prisilnom zadržavanju. Sud je dužan odmah, a najkasnije u roku od 72 sata posjetiti i saslušati prisilno zadržanu osobu i voditelja odjela te vještaka psihijatra ukoliko je isti prisutan saslušanju. Saslušanju mora prisustvovati odvjetnik što je novina u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, a uvedeno je radi zaštite prava prisilno zadržane osobe. Po saslušanju sudac donosi rješenje o otpustu ili rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja u kojem slučaju će odrediti raspravu. Protiv rješenja o otpustu žalbu može podnijeti psihijatrijska ustanova, dok protiv rješenja o nastavku prisilnog zadržavanja žalba nije dopuštena. Međutim, za razliku od žalbe na rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja, žalba psihijatrijske ustanove na rješenje o otpustu nema suspenzivan karakter kako se ne bi povrijedilo pravo osobe s duševnim smetnjama na jednakost oružja u skladu sa člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ukupno trajanje prisilnog zadržavanja koje uključuje zadržavanje određeno po psihijatru i nastavak prisilnog zadržavanja određenog po sucu može trajati najdulje 8 dana od odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju.

Članak 37.

Članak 37. propisuje odredbe o pozivanju i prisustvovanju na raspravi, pribavljanju potrebnih obavijesti, mjestu održavanja rasprave te dužnosti čuvanja tajne o saznanjima sa rasprave. Propisano je obvezno sudjelovanje prisilno zadržane osobe ako to njezino zdravstveno stanje omogućuje kao i sudjelovanje zakonskog zastupnika, odvjetnika i voditelja odjela, dok po potrebi mogu biti pozvani i sudjelovati osoba od povjerenja i centar za socijalnu skrb. Nadalje, raspravi mogu prisustvovati i druge osobe kada je to od interesa za znanstvenu ili javnu djelatnost (primjerice znanstveni i javni radnici, službene osobe koje se bave liječenjem i zaštitom osoba s duševnim smetnjama) kao i dvije osobe koje odredi prisilno zadržana osoba. Za razliku od važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koji je u članku 29. stavku 7. predvidio mogućnost održavanja rasprave u psihijatrijskoj ustanovi, ovim Zakonom u cilju pojačane zaštite osoba s duševnim smetnjama propisana je obvezatnost održavanja rasprave u psihijatrijskoj ustanovi. Tom odredbom osigurava se pravo osobe s duševnim smetnjama da sudjeluje u sudskom postupku koji se na nju odnosi sukladno pravnom stajalištu Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Shtukaturrov protiv Rusije*. Nadalje, odredbom se omogućava i izvršenje generalne mjere odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* prema kojoj suci koji donose odluke koje imaju ozbiljne posljedice na privatni život pojedinca trebaju u načelu imati i osobni kontakt s tim osobama. Iznimno u naročito opravdanim situacijama sud može raspravu provesti na sudu, uz prethodno obrazloženo mišljenje voditelja odjela. U odnosu na važeći Zakon u stavku 2. ostavljen je diskrecijski prostor sudu da može prema potrebi odrediti nezavisno vještačenje, dok to svakako mora na zahtjev osobe s duševnim smetnjama ili na zahtjev njezinog odvjetnika. Naime, praksa je pokazala manjkavosti u postupcima vještačenja, posebice što se odnosi na manje sredine u kojima su vještaci u pravilu zaposlenici psihijatrijskih ustanova, a jednako tako osim formalne zaštite prava radilo se i o vještačenjima koja u pravilu potvrđuju mišljenje psihijatra koji je donio odluku o prisilnom zadržavanju. Kvaliteta medicinskog pregleda odlučna je za zakonito provođenje sudskih postupaka sukladno članku 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, dok je istovremeno sukladno članku 5. te Konvencije potrebno osigurati zaštitu osoba s duševnim smetnjama od proizvoljnog donošenja odluka o njihovoj slobodi. Predlagatelj smatra da zaštitu od proizvoljnog postupanja može osigurati sud i da je primjerenije da relevantne podatke sud dobije od liječnika koji je neposredno procijenio stanje osobe s duševnim

smetnjama, dok je njoj uvijek osigurano pravo da zatraži nezavisno vještačenje koje će onda sud osigurati.

Članak 38.

Članak 38. propisuje primjenu odredaba Zakona o parničnom postupku u postupku izuzeća sudaca, zapisničara i psihijataru vještaka te primjenu Zakona o upravnom postupku u odnosu na izuzeće djelatnika centara za socijalnu skrb. Članak je u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama nomotehnički poboljšani i ispravljen.

Članak 39.

Člankom 39. propisano je postupanje suda nakon zaključene rasprave, odnosno procedura donošenja odluke (rješenje) kao i njezin sadržaj. Sud je dužan odmah objaviti rješenje kojim odlučuje o otpustu prisilno zadržane osobe ili o njezinom prisilnom smještaju dok je pismeno rješenje dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije u roku od 8 dana od primitka obavijesti o prisilnom zadržavanju. Rješenjem sud određuje rok prisilnog smještaja koji u trajanju do 30 dana računajući od dana odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju. Radi ujednačavanja prakse uputno bi bilo rješenjem odrediti krajnji rok, dok je svako eventualno ranije otpuštanje prisilno smještene osobe moguće prema odredbama o prijevremenom otpustu (članak 47. ovoga Zakona).

Članak 40.

Članak 40. propisuje postupanje psihijatrijske ustanove i suda kod odlučivanja o produljenju prisilnog smještaja. Postupak produljenja inicira psihijatrijska ustanova 7 dana prije isteka vremena prisilnog smještaja određenog u rješenju suda dok je sud dužan donijeti odluku prije isteka vremena prisilnog smještaja određenog rješenjem (članak 39. stavak 3. ovoga Zakona). Sud može prvi puta produljiti prisilni smještaj u trajanju do tri mjeseca računajući od dana isteka vremena određenog u rješenju o prisilnom smještaju, dok se svaki daljnji prisilni smještaj može produljiti na vrijeme do šest mjeseci.

Članak 41.

Odredbom članka 41. propisano je da rješenje kojim se određuje i produljuje prisilni smještaj te rješenje o otpustu mora biti obrazloženo i sadržavati pouku o pravu na žalbu. Nadalje propisan je krug osoba kojim se rješenje dostavlja.

Članak 42.

Odredbom članka 42. propisano je pravo na žalbu na rješenje o određivanju prisilnog smještaja, produljenje prisilnog smještaja te otpustu. Nadalje propisan je krug osoba koje mogu podnijeti žalbu, te rok za podnošenje žalbe i pravna priroda žalbe, odnosno njezina ne suspenzivnost.

Članak 43.

Odredbom članka 43. propisana je nadležnost za odlučivanje o žalbi, rok za odlučivanje o žalbi, odluke drugostupanjskog suda, rok za donošenje ponovne prvostupanjske presude, te dostava rješenja. Kao novina propisano je da drugostupanjski sud prilikom ukidanja prvostupanjskog rješenja može odrediti nastavak prisilnog zadržavanja osobe do donošenja novog rješenja prvostupanjskog suda. Ova odredba daje dodatno ovlaštenje sudu da u novoj fazi postupka ponovno odluči o prisilnom smještaju.

Članak 44.

Članak 44. propisuje izvanredni pravni lijek u postupku radi prisilnog smještaja.

Članak 45.

Odredba članka 45. propisuje postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smještene osobe i osobe koja nije sposobna dati pristanak. Otpust tako smještenih osoba provodi se kao i postupak otpusta iz bilo koje druge zdravstvene ustanove. Izuzetak je u slučaju kada nastupe uvjeti za prisilni smještaj osobe koja je prethodno bila dobrovoljno smještena ili je smještena bez pristanka. U tom slučaju provest će se postupak propisan za prisilno zadržavanje.

Članka 46.

Članak 46. propisuje krajnje vrijeme u kojem prisilno smještena osoba s duševnim smetnjama mora biti otpuštena iz psihijatrijske ustanove.

Članka 47.

Članka 47. propisuje uvjete i postupak za prijevremeni otpust prisilno smještene osobe. Odluku o prijevremenom otpustu donosi voditelj odjela, te je o odluci potrebno bez odgode obavijestiti sud, koji potom donosi rješenje o prijevremenom otpustu primjenjujući pri tome odredbe ovoga Zakona koje propisuju postupak za određivanje prisilnog smještaj. Novina je da sud može rješenje o prijevremenom otpustu donijeti i po službenoj dužnosti i na prijedlog osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona.

Članka 48.

Odredbom članka 48. propisan je postupak za osobu koju treba otpustiti iz psihijatrijske ustanove i koja se nije u stanju brinuti o sebi, a ne postoje ili nisu u stanju o njoj se brinuti osobe koje su to dužne po zakonu. U tom slučaju osoba će se zbrinuti po postupku predviđenom posebnim zakonom. Radi se zakonu koji propisuje djelokrug rada centara za socijalnu skrb i uređuju pitanja socijalne skrbi. Pri tome je sukladno članku 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom naglasak na deinstitucionalizaciji i transformaciji domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj.

Članak 49.

Članak 49. propisuje mogućnost privremenog izlaska prisilno smještene osobe koji se može odobriti radi pripreme za otpust.

Članak 50

Članak 50. propisuje izričitu primjenu odredaba Glave VII. prema nebrojivim osobama dok se ostale odredbe ovoga Zakona prema nebrojivim osobama koje su počinile kazneno djelo primjenjuje u slučaju kada odredbama Glave VII. pojedina materija nije regulirana.

Članak 51.

Članak 51. propisuje pretpostavke za određivanje prisilnog smještaja nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi što predstavlja novinu. Prisilni smještaj nebrojive osobe odrediti će se ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina nebrojivost mogla ponovno počiniti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi. Psihijatrijsko liječenje na slobodi nebrojive osobe koja je počinila protupravno djelo određuje sud u kaznenom postupku kada su ispunjeni kriteriji za prisilni smještaj nebrojive osobe (postojanje teže duševne smetnja i vjerojatnost ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela) ali je za otklanjanje opasnosti od ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela dostatno liječenje nebrojive osobe na slobodi.

Obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi bilo je propisano i u članku 59. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 53/91), a sada se ponovno uvodi zbog važnosti rehabilitacije i resocijalizacije osoba koje su ostvarile protupravnu radnju u neubrojivom stanju a za otklanjanje opasnosti dostatno je liječenje na slobodi kao i zbog tendencije deinstitucionalizacije ustanova a koje se provodi u cilju poboljšanja kvalitete usluga i kvalitete života osoba s duševnim smetnjama. Mogućnost određivanja liječenja na slobodi u skladu je i s člankom 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom jer se mjerom sprječava socijalna izolacija osoba s duševnim smetnjama.

Članak 52.

Odredba članka 52. propisuje trenutak započinjanja prisilnog smještaja neubrojive osobe u kaznenom postupku. Isti započinje izvršnošću odluke suda (presuda) o određivanju prisilnog smještaja (članak 554. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku), odnosno donošenjem rješenja o izvršenju prisilnog smještaja prije pravomoćnosti (članak 555. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku).

Članak 53.

Članak 53. propisuje obvezu prvostupanjskog suda koji je sudio u kaznenom postupka da svoju odluku (presudu ili rješenje) bez odgode dostavi županijskom sudu nadležnom prema prebivalištu odnosno boravištu neubrojive osobe, kao i postupanje tog suda nakon primitka odluka. Županijski sud će roku od tri dana od primitka odluke prvostupanjskog kaznenog suda, rješenjem uputiti neubrojivu osobu u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu radi provođenja prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi. Liste psihijatrijskih ustanova propisuje ministar nadležna za zdravlje. U stavcima 4., 5. i 6. propisuju se sadržaj rješenja, dostava te pravna priroda žalbe na rješenje koja nema suspenzivni karakter. U slučaju kada županijski sud prema prebivalištu odnosno boravištu neubrojive osobe nije i ujedno i nadležni županijski sud prema sjedištu odgovarajuće psihijatrijske ustanove, županijski sud prema prebivalištu odnosno boravištu će po pravomoćnosti rješenja o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu ustupiti predmet nadležnom sudu.

Članak 54.

Članak 54. propisuje mogućnost da sud po prijedlogu ministarstva nadležnog za zdravlje donese rješenje o premještanju neubrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu. Ova mogućnost propisana je zbog primjerice sigurnosnih ili socijalnih razloga.

Članak 55.

Odredbom članka 55. propisano je najdulje trajanje prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi i psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi.

Članak 56.

Člankom 56. propisuju se obveze psihijatrijske ustanove u liječenju neubrojivih osoba na slobodi. Psihijatrijska ustanova dužna je izvijestiti sud o početku i tijeku liječenja, te o zaprekama u liječenju. U slučaju da neubrojiva osoba opstruira liječenje (ne započne liječenje) ili je unatoč liječenju došlo do pogoršanja njezinog zdravstvenog stanja sud će provesti postupak za prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu po odredbama za civilni prisilni smještaj (članci 34.-43. ovoga Zakona). Također je propisano da će psihijatrijska ustanova obavijestiti sud i u slučaju poboljšanja stanja neubrojive osobe u kojem slučaju će sud donijeti rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi. Člankom se ujedno propisuje i rok na koji se može produljiti psihijatrijsko liječenje na slobodi (godinu dana) uz ograničenje da u svakom slučaju ono ne može trajati

dulje od pet godina računajući od početka tog liječenja. Nadalje u slučaju da neubrojiva osoba nije započela liječenje na slobodi u roku određenom rješenjem suda sud će odrediti prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijska ustanovu u trajanju od 30 dana. Po proteku tog roka nastaviti će se psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud ne donese rješenje o produljenju prisilnog smještaja.

Članak 57.

Člankom 57. propisani su uvjeti za privremeni izlazak neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove kojeg odobrava psihijatrijska ustanova u slučaju da privremeni izlazak traje do 15 dana. O prvom izlasku i o izlascima u trajanju duljim od 15 dana odluku donosi sud koji može neubrojivoj osobi prilikom izlaska ograničiti kretanje ili kontakte, a sve u cilju otklanjanja okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela (zabrana napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta, te susreta i druženja s određenim osobama). Privremeni izlazak pridonosi njezinom liječenju i adaptaciji neubrojive osobe na povratak u svakodnevni život.

Članak 58.

Članak 58. propisuje način produljenja prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi koji se pokreće na prijedlog voditelja odjela. Ukoliko voditelj ne podnese prijedlog neubrojiva osoba se otpušta protekom roka na koji je prisilni smještaj određen, odnosno prestaje psihijatrijsko liječenje na slobodi. Odluku o produljenju uvijek donosi sud. Prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi mogu podnijeti neubrojiva osoba, osoba od povjerenja, zakonski zastupnik ili odvjetnik.

Članak 59.

Članak 59. propisuje postupanje suda u postupku odlučivanja o prijedlozima za otpust iz psihijatrijske ustanove odnosno prestanak liječenja na slobodi, produljenje prisilnog smještaja neubrojive osobe (na rok od jedne godine) ili produljenje psihijatrijskog liječenja na slobodi, odnosno zamjeni prisilnog smještaja liječenjem neubrojive osobe na slobodi u kojim slučajevima se na odgovarajući način primjenjuju odredbe o postupku kod određivanja prisilnog smještaja civilnih pacijenata (odredbe članka 37. do 43. ovoga Zakona). Nakon zaprimanja prijedloga sud će po potrebi provesti vještačenje i odmah donijeti rješenje o otpustu, produljenju ili zamjeni prisilnog smještaja. Rješenje u svakom slučaju mora donijeti prije isteka roka na koji je određen prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi. Stavkom 8. propisano je kome se rješenje mora dostaviti, a stavkom 9. krug osoba koje imaju pravo na žalbu.

Članak 60.

U Zakon je uveden novi termin „mjere prisile“ koji zamjenjuje neprihvatljiv termin „fizičke sile“, a izolacija je izostavljena s obzirom da je ona također jedna od mjera prisile. Stavak 1. propisuje da su mjere prisile sredstva i metode za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba s težim duševnim smetnjama koje su prisilno smještene u psihijatrijskoj ustanovi. Stavkom 2. propisana je obveza ministru nadležnog za zdravlje da donese pravilnik o vrstama i načinu primjene mjera prisile i propiše obrazac o praćenju njihove primjene.

Članak 61.

Stavkom 1. propisano je kada se mogu primijeniti mjere prisile. Primjena mjera prisile protektivne je naravi i moguća samo radi zaštite zdravlja ili života osobe s duševnim smetnjama ili druge osobe, a osnova za primjenu je postojanje neposredne opasnosti po navedena dobra koja proizlazi iz ponašanja osobe s duševnim smetnjama. Prema tome,

primjena mjera prisile svedena je samo na sprječavanje konkretne opasnosti. U odnosu na važeći Zakon, izostavljena je indikacija za mjere prisile vezana uz oštećenje ili uništenje imovine. Stavkom 2. propisano je načelo minimalne restrikcije u primjeni mjera prisile, a stavkom 3. propisano je da mjere prisile smiju trajati samo dok je nužno da se otkloni opasnost iz stavka 1. Stavkom 4. propisana je dužnost zdravstvenih radnika da prije primjena mjera prisile iskoriste metode de eskalacije (neprisilne mjere primjerice razgovor, uvjeravanje, premještaj na drugi odjel i slično). Odredba se usklađuje sa člankom 3. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama te vodi računa o pravnim stajalištima Europskog suda za ljudska prava iz presude u predmetu *Bureš protiv Češke Republike*.

Članak 62.

Stavkom 1. propisano je da odluku o primjeni mjera prisile donosi psihijatar i nadzire njihovu primjenu. U odnosu na važeći Zakon, u stavku 2. je u iznimci kod donošenja odluke dodano da će psihijatar odmah po obavijesti da je nad nekom osobom s duševnim smetnjama primijenjena mjera prisile pregledati osobu s duševnim smetnjama i odlučiti o njenoj daljnjoj primjeni, čime se povećava standard zaštite prava na slobodu, zaštitu od nehumanog i degradirajućeg postupanja iz članka 3. i 5. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Članak 63.

Odredbom je propisana obaveza stalnog praćenja tjelesnog i duševnog stanja osobe s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile od strane stručnog zdravstvenog osoblja.

Članak 64.

U odnosu na važeći Zakon propisano je u stavku 1. da će osoba s duševnim smetnjama, ako je to moguće s obzirom na okolnosti, biti upozorena na mogućnost primjene mjera prisile. Sukladno stavku 2. razlozi, način i mjera prisile te imena osoba koje su donijele odluku moraju se upisati u medicinsku dokumentaciju te u posebno propisani obrazac koji donosi ministar zdravlja. Stavkom 3. propisan je krug osoba kojima će se dati obavijest o primjeni mjera prisile nad osobom s duševnim smetnjama. Stavak 4. propisuje dužnost psihijatrijske ustanove da dva puta godišnje obavijesti Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o ukupnom broju primijenjenih mjera prisile čime se ostvaruje veći stupanj nadzora nad primjenom tih mjera. Radi veće zaštite prava i interesa djece propisano je da je psihijatrijska ustanova dužna obavijestiti Državno povjerenstvo o svakoj primjeni mjera prisile prema djetetu.

Članak 65.

Odredbom je propisana dužnost službenih osoba Ministarstva unutarnjih poslova koje postupaju prema osobi s duševnim smetnjama da postupaju s posebnom pažnjom i štite dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama čime se ispunjava jedna od generalnih mjera iz presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *V.D. protiv Hrvatske*.

Članak 66.

U odnosu na važeći Zakon člankom 66. uvodi se potpuno novo rješenje u hrvatskom pravnom sustavu, u skladu sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te po uzoru na komparativna rješenja Austrije, Njemačke, Španjolske, Mađarske, Belgije, Nizozemske, Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade, Australije i nekih saveznih država SAD-a. Naime, omogućava se svakoj osobi da za medicinske postupke prema ovom Prijedlogu Zakona ovlasti osobu od povjerenja koja će u slučaju njezine nesposobnosti za davanje pristanka, dati

pristanak ili isti uskratiti za pojedine medicinske postupke. Ovom zakonskom mogućnošću može se izbjeći nepotrebno stavljanje pod skrbništvo osoba s duševnim smetnjama samo radi potreba liječenja. S obzirom da se izjava daje za anticipirane postupke, to je zakonska mogućnost za davanje izjave dana svim osobama neovisno o tome da li u danom trenutku imaju dijagnozu duševnih smetnji. Stavkom 2. propisuje se obveza ministara nadležnih za pravosuđe i zdravlje da zajednički donesu pravilnik kojim će se propisati sadržaj obvezujuće izjave s pripadajućim obrascem, način njezinog davanja i opoziva, izmjena i dopuna te pohranjivanje i korištenje.

Članak 67.

Stavkom 1. propisana je primjena obvezujuće izjave, odnosno da se ista primjenjuje samo onda kada osoba koja ju je dala nije sposobna dati pristanak za medicinske postupke određene tom izjavom. Stavkom 2. propisan je obvezujući učinak za sve pružatelje medicinskih usluga koji primjenjuju medicinske postupke propisane ovim Zakonom.

Članak 68.

Stavkom 1. i 2. propisano je tko i kada može dati obvezujuću izjavu, odnosno koga se može ovlastiti tom izjavom. U stavku 3. propisano je ograničenje da osoba od povjerenja ne može svoju ovlast prenijeti na drugu osobu kako bi se spriječila zlouporaba obvezujuće izjave.

Članak 69.

Stavkom 1. propisano je da osoba koja je sposobna dati pristanak za medicinske postupke propisane ovim Zakonom u svakom trenutku može opozvati danu izjavu. Isključena je mogućnost povlačenja obvezujuće izjave od strane osobe od povjerenje u hitnim slučajevima. Stavkom 3. propisuje se da se obvezujuća izjava ne mora opozvati u slučaju dopune ili izmjena ako se ne mijenja osoba od povjerenja.

Članak 70.

Stavkom 1. je propisana prednost obvezujuće izjave pred odlukama zakonskog zastupnika i psihijatra, s obzirom da je ona izraz volje same osobe koja je tu izjavu dala i da kao takva ima prednost pred zamjenskim odlukama u skladu sa pravom svake osobe na samoodređenje. U stavku 2. propisana je iznimna mogućnost da u slučaju da zakonski zastupnik ili psihijatar smatraju da odluke osobe od povjerenja nisu u skladu s dobrobiti osobe s duševnim smetnjama, ovlaštenu su pokrenuti postupak pred nadležnim općinskim sudom radi utvrđivanja da je obvezujuća izjava bez učinka, a stavkom 3. propisana je mogućnost donošenja privremene mjere za zaštitu interesa osobe s duševnim smetnjama do donošenja pravomoćne odluke u tom postupku. Mogućnost spora među osobom koja je dala obvezujuću izjavu i osobe od povjerenja nije propisana s obzirom da se izjava može povući u svakom trenutku osim kada se primjenjuje.

Članak 71.

Odredbom su propisane okolnosti prestanka važenja obvezujuće izjave (smrt osobe koja je dala izjavu, smrt osobe od povjerenja, lišenje poslovne sposobnosti osobe od povjerenja, opoziv obvezujuće izjave, odluka suda).

Članak 72.

U odnosu na važeći Zakon promijenjen je naslov Glave tako da se naziv odnosi samo na Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama jer je zaštita njihovih prava predmet ovoga Zakona te su izostavljene psihijatrijske ustanove. U stavku 1. određena je nadležnost ministarstva pravosuđa da osnuje povjerenstvo. Razlog prebacivanja nadležnosti

za osnivanje Državnog povjerenstva iz ministarstva zdravlja u ministarstvo pravosuđa je u činjenice da je Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (članak 1. stavak 2.) u cijelosti napušten medicinski pristup prema osobama s invaliditetom, a to je i većina osoba s duševnim smetnjama, te zamijenjen pravnim i socijalnim modelom koji naglašava zaštitu prava osoba s duševnim smetnjama. Na taj način osobe s duševnim smetnjama postaju subjekti prava, a ne samo objekti čime se otvara prostor za njihovom većom zaštitom kao i jačim integriranjem u život zajednice. Na ovaj način Republika Hrvatska pokazala je da vodi računa o promjeni paradigme u pristupu prema osobama s duševni smetnjama.

U stavku 2. poboljšana je pravni izričaj i određene ovlasti Državnog povjerenstva. U stavku 3. propisana je obveza Državnog povjerenstva da obilazi ustanove radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama. U stavku 4. propisana je obaveza o sastavljanju izvješća o obilasku i dostava izvješća ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, tijelu nadležnom za nadzor ustanove, podnositelju prijave, i osobi s duševnim smetnjama. Stavkom 5. propisana je dužnost Državnog povjerenstva da pokrene druge zakonske mehanizme ukoliko utvrdi povredu prava na temelju ovog prijedloga Zakona. U stavku 6. propisana je obaveza čuvanja tajne za sve članove Državnog povjerenstva, a u stavku 7. propisano je da se sredstva za rad Državnog povjerenstva osiguravaju u državnom proračunu.

Članak 73.

U stavku 1. propisan je sastav Državnog povjerenstva. Stavkom 2. propisuje se način rada Državnog povjerenstva kojeg poslovníkom propisuje ministar nadležan za pravosuđe. Prema stavku 3. predsjednika i članove Državnog povjerenstva imenuje ministar nadležan za pravosuđe na vrijeme od četiri godine, dok je stavkom 4. propisano da administrativne poslove za Državno povjerenstva osigurava ministarstvo nadležno za pravosuđe.

Članak 74.

Člankom 74. propisane su prekršajne odredbe za postupanja protivna ovom Zakonu. Za prekršaj se mogu kazniti psihijatrijske ustanove te njihove odgovorne osobe, kao i fizičke osobe čijom radnjom su ostvareni prekršaji. Zbog veće zaštite prava djece udvostručen je iznos novčanih kazni u slučaju kada je prekršaj počinjen od strane psihijatrijske ustanove i njezine odgovorne osobe te fizičke osobe čijom radnjom je prekršaj počinjen na štetu djeteta.

Članak 75.

Ovim se člankom propisuju obveze nadležnih ministara da u propisanim rokovima donesu pod zakonske akte kao obveza osnivanja Državnog povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama.

Članak 76.

Ovim člankom propisana je primjena Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97, 27/98, 128/99, 79/02) do stupanja na snagu ovoga Prijedloga Zakona kao i primjena provedbenih propisa donijeti na temelju važećeg Zakona do donošenja novih.

Članak 77.

Ovim člankom propisana je primjena odredbi važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97, 27/98, 128/99, 79/02) za postupke prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja koji su u tijeku.

Odredbe glave VII. ovoga Prijedloga Zakona kojima je propisan postupak prema neubrojivim osobama na odgovarajući će se način primijeniti i u kaznenim postupcima vođenim po odredbama Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“ broj 110/97, 27/98, 58/99,

112/99, 58/02, 143/02 i 115/06) i Zakona o kaznenom postupku kao i u izvršenju odluka donesenih prema neubrojivim osobama.

Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osnovano pri Ministarstvu zdravlja nastavlja s radom do osnivanja novog Državnog povjerenstva pri Ministarstvu pravosuđa (članak 75. stavak 3. ovoga Zakona)

Članak 78.

Propisuje se stupanje na snagu Prijedloga Zakona.